

*Teresa Orzeszko**

BANKI SPÓŁDZIELCZE I SPÓŁDZIELCZE KASY OSZCZĘDNOŚCIOWO-KREDYTOWE W POLSCE – PODOBIENSTWA ORAZ RÓŻNICE

WSTĘP

Spółdzielnie zajmujące się gromadzeniem oszczędności i udzielaniem kredytów pojawiły się w połowie XIX w. najpierw w Niemczech, a później były i nadal są zakładane w wielu krajach, w tym także w Polsce. Pomimo wspólnych cech, spółdzielnie oszczędnościowo-kredytowe nigdy nie stanowiły jednorodnej zbiorowości. W naszym kraju, w rezultacie ewolucji historycznej, wykształciły się i funkcjonują współcześnie dwa ich typy (modele), a mianowicie banki spółdzielcze (BS) i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe (SKOK)¹. Zarówno jedne jak i drugie są charakterystycznym i ważnym elementem polskiego systemu finansowego².

Celem niniejszego artykułu jest rozpoznanie i klasyfikacja podobieństw oraz różnic występujących między BS i SKOK, a także szczegółowa charakterystyka tych

* Teresa Orzeszko jest doktorem habilitowanym nauk ekonomicznych w dyscyplinie finanse, profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

¹ Na koniec września 2014 r. działalność prowadziło 566 BS i 53 SKOK. *Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014 roku*. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa grudzień 2014, s. 5, http://www.knf.gov.pl/Images/BS_III_kw_2014_raport_tcm75-40049.pdf (dostęp: 2.01.2015); *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w III kwartale 2014 roku*. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa grudzień 2014, s. 5, http://www.knf.gov.pl/Images/SKOK_III_kwart_2014_raport_tcm75-40043.pdf (dostęp: 2.01.2015).

² Taką tezę potwierdza m.in.: J. Węclawski, *Banki spółdzielcze w konkurencyjnym otoczeniu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia, Sectio H” 2010, Vol. XLIV, s. 231.

spośród nich, które mają wpływ na istotę wspomnianych podmiotów, oraz takich, które jej bezpośrednio dotyczą. Pomimo że w wyniku zmian regulacji SKOK, dokonanych zwłaszcza w latach 2012–2014, zasady działania obu typów rodzimych spółdzielni oszczędnościowo-kredytowych w wielu obszarach znacznie się upodobiły, to jednak nie doszło do wyeliminowania wszystkich różnic³, w tym zwłaszcza tych, które decydują o istocie BS i SKOK. Z uwagi na wielość ujawnionych podobieństw i różnic między wspomnianymi instytucjami, oraz ograniczoną objętość artykułu, dokonanie szczegółowej analizy porównawczej ich wszystkich nie było możliwe.

Wybór tematyki artykułu znajduje uzasadnienie co najmniej z kilku powodów:

- ❖ wiedza społeczeństwa na temat BS i SKOK nie jest zadowalająca, a w związku ze zmianami regulacji SKOK może się pojawić mylne wyobrażenie, że wszystkie różnice między tymi instytucjami uległy zatarciu,
- ❖ w wyniku reformy regulacji SKOK dostępna literatura – poświęcona relacjom między BS i SKOK – w znacznym stopniu się zdezaktualizowała i pojawiła się potrzeba badań w tym zakresie.

W artykule wyodrębniono wstęp, cztery części, podsumowanie oraz bibliografię. W pierwszej części zaprezentowano klasyfikację podobieństw oraz różnic między BS i SKOK. Następnie omówiono podobieństwa oraz różnice determinujące istotę wspomnianych instytucji, z podziałem na historyczne (część druga) oraz w zakresie norm funkcjonowania (część trzecia). Czwartą część poświęcono analizie i charakterystyce podobieństw oraz różnic między BS i SKOK, które są bezpośrednio związane z ich istotą. W podsumowaniu zawarto najważniejsze wnioski z przeprowadzonych badań.

Do realizacji celu artykułu niezbędne okazały się metody analizy piśmiennictwa i regulacji oraz porównawcza i opisowa.

Zakres czasowy badań obejmuje zarówno przeszłość (podobieństwa oraz różnice historyczne), jak i teraźniejszość (podobieństwa oraz różnice w zakresie norm zostały poddane analizie według stanu na 2 stycznia 2015 r.). Wykorzystane w artykule dane liczbowe opisują sytuację badanych sektorów aktualną w 2014 r.

1. KLASYFIKACJA PODOBIEŃSTW ORAZ RÓŻNIC MIĘDZY BS I SKOK

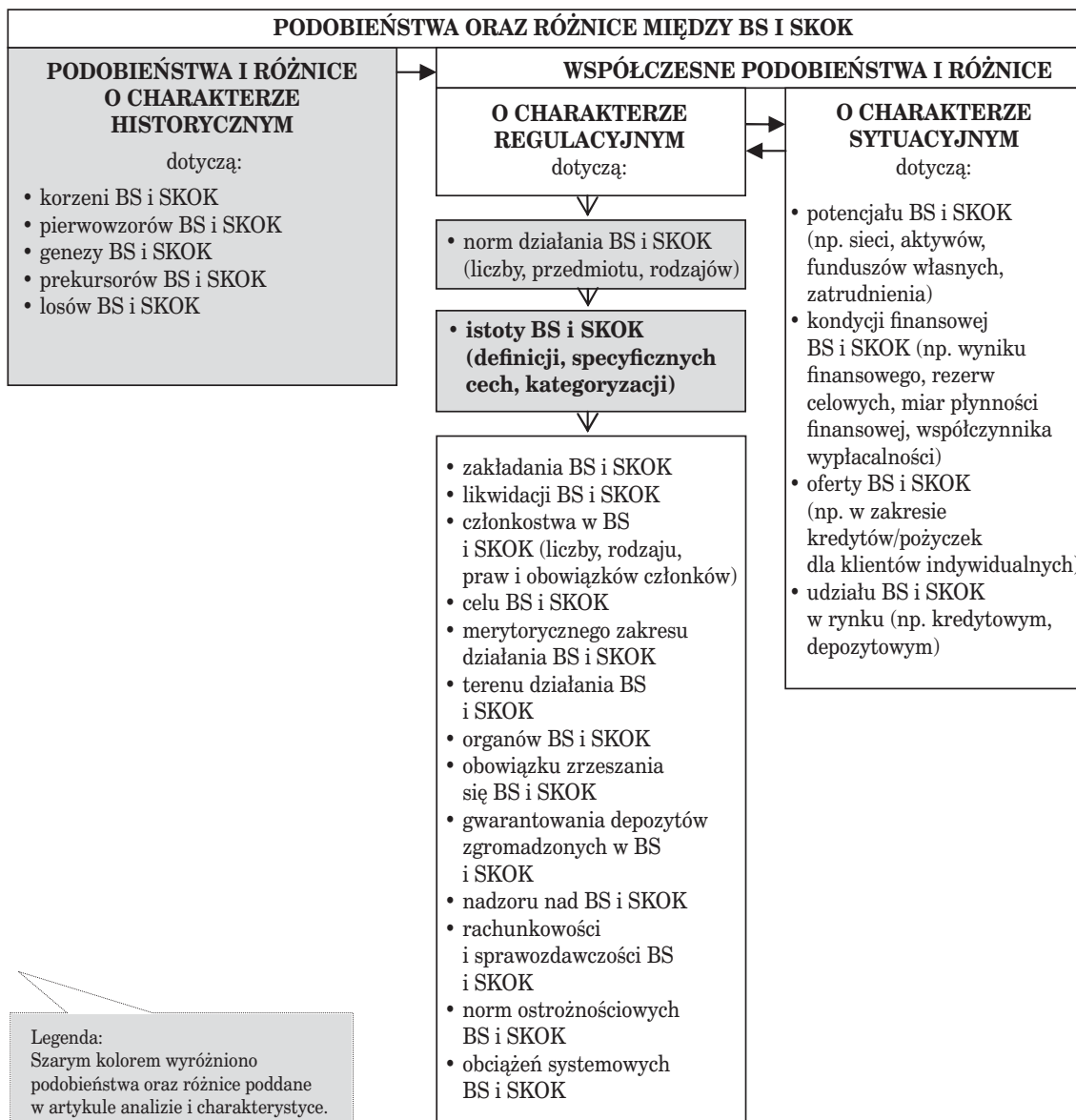
Prześledzenie historii spółdzielczości oszczędnościowo-kredytowej na podstawie studiów literatury oraz zbadanie obowiązujących obecnie norm określających zasady funkcjonowania BS i SKOK, a także analiza empirycznych danych liczbowych odzwierciedlających ich aktualną sytuację, stwarzają podstawy i uzasadniają kla-

³ O aktualnych różnicach między BS i SKOK pisze m.in.: K. Templewicz, *Bracia spółdzielcy?*, „BS.NET – Magazyn Bankowości Spółdzielczej w Polsce” 2014, nr 6, s. 10–12, http://bs.net.pl/sites/default/files/media/rozne/bs.net_122014_roz_final.pdf (dostęp: 2.01.2015).

syfikację ogółu podobieństw oraz różnic między wymienionymi typami spółdzielni oszczędnościowo-kredytowych na trzy główne kategorie (rysunek 1): historyczne, regulacyjne, sytuacyjne.

Kryterium przedstawionej klasyfikacji jest zarówno charakter podobieństw oraz różnic, jak i rodzaj źródeł informacji niezbędnych do ich rozpoznania.

Rysunek 1. Kategorie podobieństw oraz różnic między BS i SKOK

Źródło: opracowanie własne.

Podobieństwa oraz różnice o charakterze historycznym mogą być identyfikowane wyłącznie na podstawie studiów literaturowych. Dotyczą one korzeni, wzorców, genezy, prekursorów oraz losów BS i SKOK.

Podstawę do poznania **podobieństw oraz różnic o charakterze regulacyjnym** stanowi badanie obowiązujących norm określających różne obszary funkcjonowania BS i SKOK, a w szczególności z zakresu prawa instytucji finansowych, prawa spółdzielczego oraz prawa bilansowego. Podobieństwa oraz różnice kwalifikowane do tej kategorii dotyczą bezpośrednio norm działania BS i SKOK (ich liczby, przedmiotu i rodzajów) oraz determinowanych przez nie różnych aspektów funkcjonowania badanych podmiotów, w tym ich istoty (pojęcia, cech charakterystycznych, kategoryzacji), zasad zakładania i likwidacji, członkostwa w nich (liczby i rodzaju oraz praw i obowiązków członków), celu funkcjonowania BS i SKOK, merytorycznego zakresu oraz terenu ich działania, ich organów, odnoszącego się do nich obowiązku zrzeszania się, gwarantowania zgromadzonych w nich środków pieniężnych oraz nadzoru, prowadzonej przez nie rachunkowości i obligatoryjnej dla nich sprawozdawczości, adresowanych do nich norm ostrożnościowych i – wreszcie – charakterystycznych dla nich obciążeń systemowych.

Identyfikacja **podobieństw oraz różnic o charakterze sytuacyjnym** wymaga dokonania analizy danych empirycznych o BS i SKOK, pozwalających na ocenę i porównanie ich sytuacji w zakresie potencjału (np. sieci – liczby i rozmieszczenia instytucji oraz ich placówek, wartości i struktury aktywów oraz funduszy własnych, liczby i struktury zatrudnionych), kondycji finansowej (np. wielkości wyniku finansowego i poziomu wskaźników rentowności; jakości aktywów oraz wartości i struktury utrzymywanych rezerw celowych, a także wskaźników poziomu pokrycia aktywów rezerwami; mierników płynności finansowej; poziomu współczynnika wypłacalności⁴) oraz oferty (np. w obszarze kredytów/pożyczek dla klientów indywidualnych, rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych, kart płatniczych, lokat długoterminowych w walucie krajowej) i udziału w rynku, w tym głównie kredytowym i depozytowym.

Podobieństwa oraz różnice pierwszej kategorii są **trwale** (wykształciły się w trakcie ewolucji BS i SKOK, tj. w przeszłości, która nie poddaje się modyfikacji), a pozostałe – współczesne – **mogą w przyszłości podlegać zmianom**, tj. pojawiać się i zanikać.

Między wyodrębnionymi kategoriami podobieństw oraz różnic występują pewne powiązania, a mianowicie podobieństwa oraz różnice historyczne między BS i SKOK determinują podobieństwa oraz różnice obserwowane współcześnie, w tym zarówno o charakterze regulacyjnym, jak i sytuacyjnym. Podobieństwa oraz różnice

⁴ Szerzej na temat znaczenia i zakresu oceny kondycji finansowej banków napisano np. w: T. Orzeszko, *Znaczenie oraz zakres monitorowania i oceny kondycji finansowej banku*, [w:] T. Kiziukiewicz (red.), *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, Materiały na konferencję naukową (wersja elektroniczna), Uniwersytet Szczeciński, Akademia Rolnicza, Szczecin 2001, s. 210–216.

regulacyjne mają bezpośredni wpływ na sytuację BS i SKOK, a ich sytuacja z kolei determinuje charakter i treść odnoszących się do nich regulacji.

Niezależnie od klasyfikacji podobieństw oraz różnic między BS i SKOK na historyczne i współczesne (regulacyjne i sytuacyjne) oraz na trwałe i zmienne, można je też podzielić – z punktu widzenia perspektywy ich postrzegania – na ogólne (np. regulacyjne) i szczegółowe (np. dotyczące zasad funkcjonowania rezerw celowych/odpisów aktualizacyjnych, czy też sposobu ustalania stawki opłaty rocznej na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego, a także wynikające z porównania ofert w zakresie rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego) oraz – biorąc pod uwagę znaczenie – na fundamentalne i drugorzędne. Za podobieństwa oraz różnice o znaczeniu fundamentalnym należy uznać takie, które:

- ❖ bezpośrednio oddziałują na sytuację BS i SKOK oraz na ich pozycję konkurencyjną, czyli przede wszystkim podobieństwa oraz różnice regulacyjne (np. w obszarze obligatoryjnych norm ostrożnościowych),
- ❖ mają decydujący i bezpośredni wpływ na ocenę sytuacji BS i SKOK, czyli wyraźne i istotne podobieństwa sytuacyjne, a zwłaszcza różnice tego typu (np. w poziomie współczynnika wypłacalności, czy też w jakości należności i wysokości wskaźnika ich zabezpieczenia rezerwami celowymi/odpisami aktualizacyjnymi).

Kierując się znaczeniem, podobieństwa oraz różnice o charakterze historycznym, ponieważ nie wpływają bezpośrednio na aktualną sytuację omawianych podmiotów, można uznać za mniej ważne. Podobnie, mniejszą wagę można przypisać tym podobieństwom oraz różnicom sytuacyjnym, które mają skromniejszy i pośredni wpływ na ogólną ocenę sytuacji BS i SKOK (np. podobieństwa i różnice wynikające z porównania ofert, czy też w zakresie struktury zatrudnienia).

Wśród podobieństw oraz różnic o charakterze fundamentalnym istotne miejsce zajmują takie, które są ściśle związane z istotą BS i SKOK, tj. z ich pojęciem (definicją), charakterystycznymi cechami i kategoryzacją. Ich szczegółowa analiza i charakterystyka zostanie poprzedzona omówieniem podobieństw oraz różnic historycznych oraz związanych z normami funkcjonowania BS i SKOK, gdyż one determinują istotę omawianych instytucji.

2. PODOBIENSTWA ORAZ RÓŻNICE MIĘDZY BS I SKOK O CHARAKTERZE HISTORYCZNYM

BS i SKOK mają wspólne korzenie, które sięgają średniowiecza, kiedy to zaczęły powstawać – w Europie i na ziemiach polskich – pierwsze przedspółdzielcze instytucje pożyczkowe i/lub oszczędnościowo-pożyczkowe najpierw (w wiekach XIII–XV) głównie o charakterze charytatywnym (np. kasy w gildiach/cechach, gwarectwa, maszoperie rybackie, kasy wdowie, zakłady zastawnicze/banki pobożne), a nieco później (wieki XVI–XVII) – o charakterze gospodarczym (np. fundacje/kasy tanie-

go kredytu lub pożyczkowe albo towarzystwa/związki wzajemnego ratowania się w nieszczęściach). Wymienione instytucje działały na zasadach pomocy lub samopomocy finansowej, a ich celem była obrona/samoobrona najbiedniejszych (głównie włościan) przed lichwą.

Historia współczesnej spółdzielczości oszczędnościowo-kredytowej rozpoczyna się – wraz z jej instytucjonalizacją – w połowie XIX w., kiedy to w Niemczech zaczęły funkcjonować pierwsze stowarzyszenia/zrzeszenia spółdzielcze zorganizowane przez Franza Hermana Schulzego oraz Friedricha Wilhelma Raiffeisena⁵. Wspólnym motywem i celem ich zakładania było dążenie do uniezależnienia się niezamożnej ludności od wysokooprocentowanych kredytów bankowych, co miało nastąpić dzięki dobrowolnemu zrzeszaniu się w celu wspólnego gromadzenia oszczędności, z przeznaczeniem na łatwiej dostępne i tańsze niż w bankach pożyczki, służące finansowaniu potrzeb zrzeszonych. Pomimo zbieżnego motywu i celu, szczegółowe zasady działania zrzeszeń Schulzego i Raiffeisena, a co za tym idzie, także ich charakterystyczne cechy, były różne, a wynikało to głównie z odmienności środowisk, dla których były one pomyślane⁶.

Zrzeszenia Schulzego – przeznaczone dla drobnomieszczan – w trakcie ewolucji zaczęły nabierać cech instytucji komercyjnych i dały najpierw początek towarzystwom zaliczkowym i bankom ludowym, a ostatecznie – współczesnym BS. Zrzeszenia Raiffeisena natomiast – działające głównie w środowisku wiejskim – stały

⁵ W literaturze można spotkać pogląd, że współczesna spółdzielczość oszczędnościowo-kredytowa narodziła się na Wyspach Brytyjskich już w XVIII w. W. Fonteyne, *Cooperative banks in Europe – Policy issues*, „International Monetary Fund Working Paper” 2007, nr 59, s. 8; G. Woźniewska, *Potencjał konkurencyjności banku spółdzielczego*, „Monografie i Opracowania 202, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2011, nr 199, s. 52.

⁶ Szerzej na temat różnic między spółdzielniami Schulzego i Raiffeisena piszą m.in.: S. Czopur, *Kapitał finansowy banków spółdzielczych*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 73; T.J. Fischer, *Zum Wandel der Strukturen im bayerischen Raiffeisenbankensektor (1948–1988)*, Shaker Verlag, München 1990, s. 6–7; M. Golec, *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe na rynku usług finansowych w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2004, s. 27–28; E. Gostomski, *Europejskie banki spółdzielcze*, „Gazeta Bankowa” 2006, nr 46, s. 12; E. Gostomski, *Narodziny spółdzielczości kredytowej w Europie i rozwój banków spółdzielczych w Polsce*, [w:] A. Szelałowska (red.), *Współczesna bankowość spółdzielcza*, CeDeWu, Warszawa 2011, s. 23–25; M. Klein, *Leben, Werk und Nachwirkung des Genossenschaftsgründers Friedrich Wilhelm Raiffeisen*, Rheinland-Verlag, Köln 1997; J. Kleinhaus, *Entwicklung der Raiffeisen – Organisation in der Bundesrepublik Deutschland*, [w:] J. van Espen i in., *Raiffeisenkredit in Europa*, Raiffeiseninstituten, Frankfurt 1968, s. 68; T. Kłapkowski, *Patronackie spółdzielnie rolnicze w Małopolsce*, Spółdzielczy Instytut Naukowy, Kraków 1927, s. 63–64; W. Morawski, *Słownik historyczny bankowości polskiej do 1939 r.*, Muza, Warszawa 1998, s. 67–68; T. Orzeszko, *Banki spółdzielcze w Polsce. Ekonomiczne i finansowe warunki rozwoju*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 1998, s. 27–28; T. Orzeszko, *Instytucje finansowe z sercem – historia i teraźniejszość unii kredytowych w Stanach Zjednoczonych*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 15–16; J. Szambelańczyk, *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian gospodarczych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006, s. 15–24.

się prototypem niekomercyjnych unii kredytowych/kas pożyczkowych, w Polsce nazywanych dawniej raiffeisenkami oraz stefczykówkami, a obecnie SKOK (początkowo także kasami Stefczyka – stosowanie tego określenia w stosunku do ogółu współczesnych kas może być mylące, ponieważ jest ono używane jako nazwa własna porozumienia, do którego przystąpiło sześć instytucji: Kasa Centrum, Kasa Jowisz, Kasa Stefczyka, Kasa Unii Lubelskiej, Kasa Wspólnota⁷, Kasa Wybrzeże).

Pierwsze rodzime i instytucje, od których wywodzą się BS i SKOK, były organizowane w okresie zaborów. Polityczne uwarunkowania sprawiły, że wspomniane instytucje – niezależnie od cech właściwych dla spółdzielni Schulzego lub Raiffeisena, na których się wzorowały – posiadały także pewne specyficzne atrybuty, które mocno określały ich istotę. Atrybuty te były ściśle powiązane z kwestiami narodowo-patriotycznymi i znajdowały wyraz w działaniach omawianych podmiotów na rzecz obrony polskości (języka i tradycji/kultury) oraz rodzimej własności/ojczystego kapitału.

Pewne jest, że podmioty będące prekursorami obecnych BS pojawiły się w Wielkopolsce (w Wielkim Księstwie Poznańskim znajdującym się pod Zaborem Pruskim) w połowie XIX w., jednak nie ma zgodności poglądów co do tego, która z założonych wówczas instytucji powinna być wskazywana jako najstarsza. Najczęściej za najstarszą spółdzielnię oszczędnościowo-kredytową, dającą początek dzisiejszym BS, uznaje się Towarzystwo Oszczędności i Pożyczek⁸, powstałe w Śremie w 1850 r. lub też Towarzystwo Pożyczkowe dla Przemysłowców miasta Poznania, założone w 1861 r. Pierwszymi propagatorami omawianych instytucji byli m.in. Mieczysław Łyskowski, Józefa Kusztelan oraz Karol Miarka, a także duchowni ks. Augustyn Smarzewski, ks. Piotr Wawrzyniak, ks. Stanisław Adamski i abp. Florian Stablewski.

Geneza SKOK w naszym kraju jest związana przede wszystkim z Galicją i osobą Franciszka Stefczyka, który uznawany jest za pioniera spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych typu Raiffeisena. Pierwszą taką spółdzielnię miał on założyć w Czernichowie (w Galicji znajdującej się pod zaborem austriackim) w 1890 r.⁹ Wypada zauważyć, że niektórzy jako pierwszą na ziemiach polskich spółdzielnię działającą według modelu unii kredytowych Raiffeisena wskazują Galicyjską Kasę Oszczędności, założoną we Lwowie w 1844 r.¹⁰ Propagatorką tego typu instytucji

⁷ 26 września 2014 r. została ogłoszona jej upadłość. *SKOK Wspólnota; sąd ogłosił upadłość, ale kredyty trzeba spłacać*, <http://www.polskieradio.pl/42/276/Artykul/1243667,SKOK-Wspolnota-sad-oglosil-upadlosc-ale-kredyty-trzeba-splacac> (dostęp: 2.01.2015).

⁸ Inna nazwa tej instytucji, podawana w literaturze przedmiotu, brzmi: Spółka dla Oszczędności i Pożyczek Wekslowych.

⁹ A. Strzelecki, *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe w polskim systemie bankowym*, „Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy” 2013, t. 3, s. 12.

¹⁰ A. Łukasiewicz-Kamińska, *Spoleczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa finansowego*, Difin, Warszawa 2011, s. 109.

na Podolu była błogosławiona Marcelina Darowska, która inicjowała powstawanie kas włościańskich.

Późniejsze losy poprzedników dzisiejszych BS i SKOK – aż do 1975 r. – uogólniając można uznać za zmienne (warunki ich rozwoju były niestabilne – bardziej lub mniej sprzyjające, bądź też niesprzyjające rozwojowi) oraz ściśle ze sobą powiązane (nazwy omawianych instytucji były różne i zmieniały się; kasy mogły używać nazwy „bank”) i przez to podobne, ale nie identyczne, bo do ujednoczenia zasad działania spółdzielczości oszczędnościowo-kredytowej i do jej integracji nie doszło.

W 1975 r. – na mocy art. 4 ust. 1 i art. 59 ust. 1 Prawa bankowego¹¹ – losy poprzedników obecnych spółdzielni oszczędnościowo-kredytowych rozchodzą się w tym sensie, że spółdzielcze kasy finansowe (oficjalnie określane wówczas mianem spółdzielni oszczędnościowo-pożyczkowych) zostają zobowiązane do przekształcenia w BS. W rezultacie spółdzielcze kasy przestają istnieć¹², a BS uzyskują możliwość dalszego rozwoju, przy czym – jak pokazują realia – na zmiennych w czasie warunkach. Po długim (prawie dwudziestoletnim) okresie niebytu kasy spółdzielcze zostały reaktywowane w 1992 r. Wówczas – dokładnie 31 sierpnia 1992 r. – jako pierwsza według nowej formuły, wzorowanej na amerykańskich uniach kredytowych, została uruchomiona SKOK w Zespole Elektrociepłowni „Gdańsk”.

Główne fazy i bardziej szczegółowe etapy rozwoju omawianych typów instytucji w ostatnim ćwierćwieczu – determinowane środowiskiem regulacyjnym, w którym one działały – przedstawiono w tabeli 1.

W przypadku BS główne fazy rozwoju wyznaczają – kolejno – przede wszystkim:

- ❖ ustawa z 31 stycznia 1989 roku Prawo bankowe¹³ oraz ustawa z 20 stycznia 1990 roku o zmianach w organizacji i działalności spółdzielczości¹⁴ – (faza pierwsza – lata 1990–1994),
- ❖ ustawa z 24 czerwca 1994 roku o restrukturyzacji banków spółdzielczych i Banku Gospodarki Żywnościowej oraz o zmianie niektórych ustaw¹⁵ (faza druga – lata 1994–2000),
- ❖ ustawa z 7 grudnia 2000 roku o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających¹⁶ (faza trzecia – od 2001 r).

¹¹ Ustawa z 12 czerwca 1975 roku Prawo bankowe, DzU z 1975 r. Nr 20, poz. 108.

¹² Niektórzy – np. *Przegląd zasad i praktyki działania wybranych systemów unii kredytowych i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2008, s. 14, https://www.knf.gov.pl/Images/skoki_17.10.08_tcm75-9110.pdf [dostęp: 2.01.2015] – twierdzą, że kontynuatorami kas Stefczyka, a tym samym poprzednikami SKOK, w okresie 1975–1992 były kasy zapomogowo-pożyczkowe działające przy zakładach pracy. Wypada jednak zauważyć, że wspomniane instytucje nie miały formy spółdzielni.

¹³ DzU z 1989 r. Nr 4, poz. 21 ze zm.; DzU z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm.

¹⁴ DzU z 1990 r. Nr 6, poz. 36 ze zm.

¹⁵ DzU z 1994 r. Nr 80, poz. 369 ze zm.

¹⁶ DzU z 2014 r., poz. 109.

Tabela 1. Fazy i etapy rozwoju BS i SKOK na przełomie wieków XX i XXI

BS			SKOK		
Faza	Etap	Charakterystyka	Faza	Etap	Charakterystyka
Lata			Lata		
1990–1994	etap przejściowy: transformacja zasad działania BS z charakterystycznych dla gospodarki centralnie planowanej na właściwe dla gospodarki rynkowej, skutkująca bardzo trudną sytuacją BS (liczne upadłości); państwowo-spółdzielczy Bank Gospodarki Żywnościowej – BGŻ pozostaje centralą finansową dla BS, ale przestaje pełnić wobec nich funkcje centralnego związku spółdzielczego; zrzeszanie się BS w BGŻ przestaje być obligatoryjne, BS mogą się zrzeszać na podstawie dobrowolnych umów cywilnoprawnych		1991–1995	etap rozwoju pracowniczych SKOK zakładowych (w zakładach pracy), opartych w znacznym stopniu na wolontariacie pracowniczym	
1994–2000	etap łączenia się BS oraz tworzenia trójszczeblowej struktury spółdzielczości bankowej: BGŻ S.A., 9 banków regionalnych w formie spółek akcyjnych zrzeszających BS i będących akcjonariuszami BGŻ S.A., BS będące akcjonariuszami zrzeszających je banków regionalnych		1996–1997	etap dynamicznego rozwoju SKOK i dywersyfikacji grup członkowskich	
			1998–2002	etap konsolidacji SKOK i dalszej dywersyfikacji grup członkowskich	
od 2001 roku	wystąpienie ze struktury spółdzielczości bankowej BGŻ S.A. i jej przebudowa na strukturę dwuszczeblową – banki zrzeszające w formie spółek akcyjnych i zrzeszone w nich BS	1996–2012	2003–2012	etap dalszej konsolidacji SKOK i rozwijania różnych form wzajemnej współpracy	
	nasiloną konsolidacją banków spółdzielczych w celu podniesienia poziomu kapitałów własnych, tak aby spełniały one zaostrzone wymogi kapitałowe				
	konsolidacja banków zrzeszających (z 9 do 2)		od 2013 roku	etap ujednoczenia zasad działania SKOK i upodabnianie ich do zasad działania BS (objęcie SKOK nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego, przystąpienie SKOK do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego), co ma na celu wzmocnienie bezpieczeństwa środków zgromadzonych w SKOK i poprawę ich stabilności finansowej, a także stworzenie warunków równej konkurencji między nimi i BS	

Źródło: opracowanie własne na podstawie: A. Alińska, *W poszukiwaniu docelowego modelu funkcjonalno-organizacyjnego bankowości spółdzielczej w Polsce*, [w:] B. Janik (red.), *Dylematy rozwoju polskiej spółdzielczości kredytowej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2012, nr 45, s. 54–55; S. Czopur, *Kapitał finansowy banków spółdzielczych*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 75–76; A. Łukasiewicz-Kamińska, *Spoleczna odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 115–118; T. Orzeszko, *Banki spółdzielcze w Polsce...*, *op. cit.*, s. 66; T. Orzeszko, *Przekształcenia organizacyjne spółdzielczego sektora bankowego w Polsce w latach 90*, „Regionalny Biuletyn Wyższej Szkoły Bankowej” 1999, nr 2 (13), s. 36.

Jeśli chodzi o SKOK, to podstawowymi normami określającymi zasady ich działania i kierunki rozwoju były w kolejności:

- ❖ art. 39 ustawy z 23 maja 1991 roku o związkach zawodowych¹⁷ oraz rozdziały 1 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 19 grudnia 1992 roku w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy¹⁸ (faza pierwsza – lata 1991–1995),
- ❖ ustawa z dnia 14 grudnia 1995 roku o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych¹⁹ (faza druga – lata 1996–2012),
- ❖ ustawa z 5 listopada 2009 roku o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych²⁰ (faza trzecia – od 2013 r.).

Reasumując, **pomimo wspólnych korzeni, funkcjonujące w naszym kraju BS i SKOK mają różne pierwowzory. Jeśli chodzi natomiast o ich rdzenne tradycje (genezę, prekursorów), to są one podobne, ale nie identyczne. Uwarunkowania historyczne w zakresie rozwoju BS i SKOK nie pozostają bez wpływu na obecne podobieństwa oraz różnice między nimi, w tym w szczególności na ich istotę.**

3. PODOBIENSTWA ORAZ RÓŻNICE MIĘDZY BS I SKOK W ZAKRESIE NORM ICH FUNKCJONOWANIA

Obok podobieństw oraz odmienności historycznych między BS i SKOK istnieją też różnice współczesne, a wśród nich te o charakterze regulacyjnym. Stanowią one obszerny zbiór, na który składają się m.in. podobieństwa oraz różnice w zakresie norm funkcjonowania BS i SKOK dotyczące liczby, przedmiotu i rodzaju norm.

W przypadku BS najważniejszymi normami – w kolejności uwzględniającej znaczenie – są: ustawa z 7 grudnia 2000 roku o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających²¹, ustawa z 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe²², ustawa z 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze²³. Jeżeli

¹⁷ DzU z 1991 r. Nr 55, poz. 234 ze zm.

¹⁸ DzU z 1992 r. Nr 100, poz. 502.

¹⁹ DzU z 1996 r. Nr 1, poz. 2 ze zm.

²⁰ DzU z 2013 r., poz. 1450.

²¹ DzU z 2014 r. poz. 109. Trwają prace nad kolejną nowelizacją ustawy z 7 grudnia 2000 roku (numer projektu UC113), która ma na celu dostosowanie jej przepisów do wymogów obowiązującego prawa unijnego w zakresie pakietu CRD IV/CRR. *Projekt ustawy o zmianie ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających oraz niektórych innych ustaw*, „Biuletyn Informacji Publicznej Rady Ministrów”, <http://bip.kprm.gov.pl/kpr/form/r1170,-Projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy-o-funkcjonowaniu-bankow-spoldzielczych-ich-zrzes.html> (dostęp: 2.01.2015).

²² DzU z 2012 r. poz. 1376 ze zm.

²³ DzU z 2013 r. poz. 1443.

chodzi o SKOK, to ich działalność reguluje przede wszystkim ustawa z 5 listopada 2009 roku o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych²⁴, a następnie – tylko w zakresie, który nie jest objęty wspomnianym wcześniej aktem – także, analogicznie jak w BS powołane już Prawo spółdzielcze.

Niezależnie od przywołanych podstawowych norm, BS i SKOK prowadząc działalność zobowiązane są przestrzegać wielu innych regulacji prawnych, różnych co do rangi (ustawy, rozporządzenia, uchwały) i rodzaju emitenta (Sejm RP, Minister Finansów, Prezes Rady Ministrów, Komisja Nadzoru Finansowego, Rada Bankowego Funduszu Gwarancyjnego) oraz przedmiotu, ale także co do okresu obowiązywania (przepisy o nieokreślonym oraz określonym okresie stosowania²⁵).

Niektóre spośród norm są takie same dla obu typów omawianych instytucji (np. ustawa z 25 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych²⁶, ustawa z 29 września 1994 r. o rachunkowości²⁷, ustawa z 29 sierpnia 1997 roku Ordynacja podatkowa²⁸ i wydane na podstawie jej art. 82 § 7 rozporządzenie Ministra Finansów z 10 października 2011 roku w sprawie formatu i trybu przekazywania przez banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe informacji o założonych i zlikwidowanych rachunkach, związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej²⁹), inne zaś odnoszą się wyłącznie do BS (np.: uchwały Komisji Nadzoru Finansowego Nr 76/2010 z 10 marca 2010 roku w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka³⁰ i Nr 312/2012 z 27 listopada 2012 roku w sprawie trybu wykonywania nadzoru nad działalnością bankową³¹ oraz rozporządzenia Ministra Finansów z 16 grudnia 2008 roku w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków³², z 1 października 2010 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków³³ i z 11 sierpnia 2011 roku w sprawie określenia wzorcowego planu

²⁴ DzU z 2013 r., poz. 1450.

²⁵ Większość przepisów prawnych wydawanych jest dla BS/SKOK na czas nieokreślony, a tylko nieliczne na okres ściśle oznaczony. Przykładami tych ostatnich są: uchwały Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z 19 listopada 2014 r.: – nr 28/2014 w sprawie określenia wysokości stawki obowiązkowej opłaty rocznej na 2015 rok wnoszonej na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego przez podmioty objęte obowiązkowym systemem gwarantowania; – nr 30/2014 w sprawie określenia wysokości stawki obowiązkowej opłaty rocznej na 2015 rok wnoszonej na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe.

²⁶ DzU z 2014 r. poz. 851 ze zm.

²⁷ DzU z 2013 r. poz. 330 ze zm.

²⁸ DzU z 2012 r. poz. 749 ze zm.

²⁹ DzU 2011, Nr 226, poz. 1359 ze zm.

³⁰ DzUrz KNF z 2010 r. Nr 2, poz. 11 ze zm.

³¹ DzUrz KNF z 2012 r. poz. 20.

³² DzU z 2008 r. Nr 235, poz. 1589 ze zm.

³³ DzU z 2013 r. poz. 329 ze zm.

kont dla banków³⁴) lub tylko do SKOK (np.: rozporządzenia Ministra Finansów: z 27 sierpnia 2013 roku w sprawie współczynnika wypłacalności spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych³⁵, z 21 lutego 2014 roku w sprawie informacji sprawozdawczych spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej³⁶, z 18 czerwca 2014 roku w sprawie szczegółowego trybu wykonywania czynności kontrolnych Komisji Nadzoru Finansowego w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych i w Krajowej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej³⁷, z 25 czerwca 2014 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych³⁸, z 15 lipca 2014 roku w sprawie szczegółowego trybu wykonywania czynności kontrolnych Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych³⁹; rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 22 sierpnia 2014 roku w sprawie wpłat na finansowanie kosztów nadzoru nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi oraz Krajową Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo-Kredytową⁴⁰) i regulują określone kwestie w sposób odmienny.

Jeśli chodzi o wspólne unormowania, to raz określają one jednolite zasady zarówno dla BS jak i SKOK (np. ustawa z 12 maja 2011 roku o kredycie konsumenckim⁴¹), innym razem – biorąc pod uwagę specyfikę tych grup podmiotów – przewidują dla nich nieco odmiennie rozwiązania (np. ustawa z 14 grudnia 1994 roku o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym⁴²), a jeszcze w innych przypadkach odnoszą się one do BS i SKOK w różnym zakresie (np. ustawa Prawo bankowe z 29 sierpnia 1997 roku dotyczy głównie BS, ale w pewnych kwestiach odnosi się też do SKOK np. w zakresie umów kredytowych, obrotu jednostkami uczestnictwa funduszy inwestycyjnych, rozliczeń finansowych przeprowadzanych na zlecenie członków).

³⁴ DzU z 2011 r., Nr 181, poz. 1082.

³⁵ DzU z 2013 r. poz. 1102.

³⁶ DzU z 2014 r. poz. 248.

³⁷ DzU z 2014 r. poz. 879.

³⁸ DzU z 2014 r. poz. 880; Rozporządzenie weszło w życie 1 stycznia 2015 roku uchylając obowiązujące wcześniej rozporządzenie Ministra Finansów z 17 września 2013 roku o tej samej nazwie, DzU z 2013 r. poz. 1137. Do wdrożenia tego aktu prawnego doszło pomimo ostrego sprzeciwu środowiska SKOK wyartykułowanego m.in. w uchwale nr 23/2014 Zgromadzenia Ogólnego Krajowej Rady Spółdzielczej z 12 grudnia 2014 roku w sprawie potrzeby zmiany terminu wejścia w życie rozporządzenia Ministra Finansów z 25 czerwca 2014 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych.

³⁹ DzU z 2014 r. poz. 952.

⁴⁰ DzU z 2014 r. poz. 1212.

⁴¹ T.j.: DzU 2014 r. poz. 1497.

⁴² T.j.: DzU z 2009 r. Nr 84, poz. 711, ze zm.

W uzupełnieniu wypada zasygnalizować, że BS w znacznie szerszym zakresie niż SKOK zobowiązane są do przestrzegania unormowań ponadkrajowych, a konkretnie prawa unijnego. Dowodem potwierdzającym taki stan rzeczy jest m.in. to, że BS podlegają przepisom pakietu *CRD IV/CRR*⁴³, a SKOK – nie.

Oprócz norm prawnych, których reprezentatywne przykłady przywołano powyżej, w działalności omawianych typów spółdzielni finansowych powinny być również uwzględniane wytyczne – w postaci dobrych praktyk czy też rekomendacji – wydawane przez różne instytucje/organizacje (krajowe i międzynarodowe; nadzorcze i inne), w tym zwłaszcza przez Komisję Nadzoru Finansowego. Korzystając ze swoich uprawnień do emitowania tego rodzaju norm, Komisja wydała 18 rekomendacji ostrożnościowych dla banków (niektóre z nich nie dotyczą jednak BS, np. Rekomendacja R)⁴⁴ oraz dobre praktyki w zakresie ładu korporacyjnego, wspólne dla wszystkich instytucji nadzorowanych⁴⁵.

Omówione zewnętrzne normy prawne (krajowe i ponadkrajowe) nie wyczerpują regulacji odnoszących się do BS i SKOK, ponieważ w obu przypadkach pewne obszary ich funkcjonowania szczegółowo określają dokumenty o charakterze wewnętrznym, takie jak statut, regulaminy (np. regulamin udzielania kredytów/pożyczek, regulamin lokat terminowych, regulamin prowadzenia rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych), czy też uchwały statutowych organów o charakterze ogólnym (np. uchwała zarządu w sprawie ustalenia i przyjęcia regulaminu jego pracy) i indywidualnym (np. uchwała rady nadzorczej w sprawie wyboru na stanowisko członka zarządu, uchwała walnego zgromadzenia/rady nadzorczej w sprawie wykreślenia z rejestru członków).

Na zakończenie informacji na temat norm funkcjonowania BS i SKOK, wypada zauważyć, że oprócz regulacji prawnych i wewnętrznych, ważne miejsce zajmują również regulacje o charakterze środowiskowym, jak Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości⁴⁶ (odnosi się zarówno do BS, jak i do SKOK), czy też Zasadnicze Wytyczne

⁴³ Pakiet *CRD IV (Capital Requirements Directive IV)/CRR (Capital Requirements Regulation)* to potoczne określenie odnoszące się do: Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z 26 czerwca 2013 roku w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniającej dyrektywę 2002/87/WE i uchylającej dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE, DzU L 176 z 27.06.2013, s. 338; Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26 czerwca 2013 roku w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniającego rozporządzenie (UE) nr 648/2012, DzU L 176 z 27.06.2013, s. 1.

⁴⁴ *Rekomendacje dla banków*, Komisja Nadzoru Finansowego, http://www.knf.gov.pl/regulacje/praktyka/rekomendacje/rekomendacje.html#Rekomendacje_dla_bankow# (dostęp: 2.01.2015).

⁴⁵ Uchwała Nr 218/2014 Komisji Nadzoru Finansowego z 22 lipca 2014 roku w sprawie wydania „Zasad ładu korporacyjnego dla instytucji nadzorowanych”, DzUrz KNF z 2014 r. poz. 17.

⁴⁶ Aktualna wersja Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości (*Statement on the Co-operative Identity*) została uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Międzynarodowego Związku Spółdzielczego (*International Co-operative Alliance, ICA*) podczas XXX Jubileuszowego Kongresu Spółdzielczości,

Międzynarodowej Rady Związków Kredytowych⁴⁷ (dotyczące tylko SKOK). Chociaż wskazanym normom środowiskowym nie można przypisać przymiotu obligatoryjności (organizacje je stanowiące nie mają umocowania do stanowienia prawa), to z pewnością powinni się na nich wzorować regulatorzy tworząc normy prawne dla BS i SKOK oraz one same opracowując wewnętrzne regulacje.

Reasumując, **działalność BS i SKOK jest regulowana wieloma różnymi normami** (zewnętrznymi i wewnętrznym, ponadkrajowymi i krajowymi, prawnymi i środowiskowymi, ustawowymi i wykonawczymi), **wśród których są zarówno regulacje wspólne jak i odrębne. Normy, o których mowa, w istotny sposób determinują naturę BS i SKOK oraz mają znaczący wpływ na podobieństwa i różnice między nimi w wielu obszarach.**

4. PODOBIENSTWA ORAZ RÓŻNICE MIĘDZY BS I SKOK DOTYCZĄCE ICH ISTOTY

4.1. Pojęcie BS i SKOK

Z definicji usankcjonowanych w polskim prawie jednoznacznie wynika, że zarówno BS jak i SKOK są spółdzielniami⁴⁸. Według Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości spółdzielnia „jest autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie

który odbył się w Manchesterze w dniach 20–22 września 1995 roku. Określa ona – oprócz definicji spółdzielni – także zasady i wartości spółdzielcze. Oryginalna wersja Deklaracji jest dostępna na stronie internetowej ICA pod adresem: *Co-operative identity, values & principles, International Co-operative Alliance*, <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles> (dostęp: 2.01.2015).

⁴⁷ Zasadnicze wytyczne (*Technical Guides*), wydane przez Międzynarodową Radę Związków Kredytowych (*World Council of Credit Unions, WOCCU*), są dostępne na stronie internetowej WOCCU pod adresem: <http://www.woccu.org/publications/techguides> (dostęp: 2.01.2015). Wytyczne są publikowane w postaci broszur tematycznych poświęconych określonym zagadnieniom funkcjonowania unii kredytowych. Najstarsze dostępne wytyczne pochodzą z 2002 roku, a najnowsze – z 2012 roku. Wśród wytycznych są m.in. takie, które zawierają postulaty odnoszące się do regulacji unii kredytowych i nadzoru nad nimi.

⁴⁸ Zgodnie z art. 2 ustawy z 7 grudnia 2000 roku o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających oraz z art. 20 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe określenie „BS” oznacza bank będący spółdzielnią, do którego w zakresie nie uregulowanym w wymienionych aktach prawnych mają zastosowanie przepisy ustawy z 16.09.1982 r. Prawo spółdzielcze. Według art. 2 ustawy z 5 listopada 2009 roku SKOK jest spółdzielnią, do której – w zakresie nie uregulowanym w przywołanym akcie – stosuje się przepisy ustawy z 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze.

kontrolowane przedsiębiorstwo”⁴⁹. Normatywna definicja obowiązująca w naszym kraju, zawarta w art. 1. Prawa spółdzielczego, brzmi: „Spółdzielnia jest dobrowolnym zrzeszeniem nieograniczonej liczby osób, o zmiennym składzie osobowym i zmiennym funduszu udziałowym, które w interesie swoich członków prowadzi wspólną działalność gospodarczą. Spółdzielnia może prowadzić działalność społeczną i oświatowo-kulturalną na rzecz swoich członków i ich środowiska”⁵⁰. Przedstawione definicje nie są całkowicie spójne. Różnica między nimi polega na tym, że ustawodawca krajowy nie zobowiązuje spółdzielni do prowadzenia działalności niegospodarczej (socjalnej, oświatowej, kulturalnej), a jedynie przyznaje jej do tego prawo, z którego może ona skorzystać, ale nie musi. Według Henryka Ciocha takie podejście upodabnia spółdzielnię do klasycznej korporacji o celach gospodarczych i niegospodarczych⁵¹.

Oba omawiane typy instytucji, będąc spółdzielniami, powinny w swojej działalności kierować się zasadami spółdzielczymi i wyznawać spółdzielcze wartości, które determinują istotę spółdzielni oraz pozwalają na jej identyfikację i odróżnienie od innych organizacji.

Obecnie obowiązuje siedem zasad spółdzielczych⁵², od miejsca ich uchwalenia nazywanych menchesterskimi (por. tabela 2):

1. Dobrowolne i otwarte (powszechnie dostępne) członkostwo.
2. Demokratyczna kontrola członkowska.
3. Ekonomiczne uczestnictwo (zaangażowanie) członków.
4. Autonomia (samorządność) i niezależność.
5. Kształcenie, szkolenie i informowanie.
6. Współpraca między spółdzielniami.
7. Troska o społeczność lokalną.

Według Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości do wartości, którymi powinny się kierować wszystkie spółdzielnie, a więc także BS i SKOK, należą: samopomoc, odpowiedzialność, demokracja, równość, sprawiedliwość, solidarność. Niezależnie od tego wszyscy zrzeszeni w nich członkowie (udziałowcy, spółdzielcy) powinny wyznawać jednakowe wartości etyczne, jak: uczciwość, otwartość, odpowiedzialność społeczna, troska o innych⁵³.

⁴⁹ Tłumaczenie definicji spółdzielni według Krajowej Rady Spółdzielczej. *Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości*, Krajowa Rada Spółdzielcza, http://www.krs.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=43&Itemid=299 (dostęp: 2.01.2015).

⁵⁰ Ustawa z 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze, DzU z 2013 r. poz. 144.

⁵¹ H. Cioch, *Prawo spółdzielcze*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 33.

⁵² Szerzej na temat zasad spółdzielczych piszą: H. Cioch, *Prawo spółdzielcze...*, *op. cit.*, s. 31–36; H. Cioch, *Zasady spółdzielcze i ich realizacja w praktyce*, „Teki Komisji Prawniczej – Oddział Lubelski PAN”, 2009, t. II, s. 26–35; P. Zakrzewski, *Zasady Międzynarodowego Związku Spółdzielczego – wprowadzenie*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2005, z. 1, s. 277–293.

⁵³ *Co-operative identity, values & principles*, International Co-operative Alliance, <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles> (dostęp: 2.01.2015).

Tabela 2. Zasady spółdzielcze (menczesterskie)

Zasada	Opis zasady
1. Dobrowolne i otwarte członkostwo	<p>Spółdzielnie są organizacjami o dobrowolnym członkostwie, dostępnymi dla wszystkich osób mogących korzystać z ich świadczeń i gotowych wypełniać obowiązki związane z członkostwem, bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na płeć, status społeczny, rasę, przekonania polityczne czy wyznawaną religię. Dobrowolne członkostwo jest oparte na trzech regułach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „otwartych drzwi”, • równouprawnieniu członków, • obowiązków członków wobec spółdzielni
2. Demokratyczna kontrola członkowska	<p>Spółdzielnie są demokratycznymi organizacjami zarządzanymi i kontrolowanymi przez członków, którzy aktywnie uczestniczą w określaniu polityki spółdzielni i podejmowaniu decyzji. Mężczyźni i kobiety pełniący funkcje przedstawicielskie z wyboru są odpowiedzialni wobec członków spółdzielni. Członkowie spółdzielni szczebla podstawowego mają równe prawo głosu (jeden członek – jeden głos). Spółdzielnie wyższych szczebli (związki spółdzielcze) organizuje się na demokratycznych zasadach</p>
3. Ekonomiczne uczestnictwo (współodpowiedzialność) członków	<p>Członkowie uczestniczą w sposób sprawiedliwy (równomiernie), podlegający demokratycznej kontroli, w tworzeniu kapitału swojej spółdzielni. Co najmniej część kapitału spółdzielni jest zazwyczaj niepodzielna i stanowi wspólną własność spółdzielni. Członkowie zwykle otrzymują ograniczone dywidendy, jeśli w ogóle, od swoich udziałów, wniesionych jako warunek członkostwa, na poczet kapitału spółdzielni. Członkowie przeznaczają nadwyżki bilansowe na jeden lub wszystkie z następujących celów:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwój swojej spółdzielni, • tworzenie rezerw, z których przynajmniej część powinna być niepodzielna, • świadczenia dla członków proporcjonalnie do ich transakcji ze spółdzielnią, • wspieranie innych działań zatwierdzonych przez członków
4. Autonomia i niezależność	<p>Spółdzielnie są autonomicznymi/niezależnymi, samorządnymi organizacjami wzajemnej pomocy, zarządzanymi i kontrolowanymi przez swoich członków. Jeżeli spółdzielnie zawierają porozumienia z innymi organizacjami, w tym z rządami, lub pozyskują kapitał ze źródeł zewnętrznych, czynią to tylko na warunkach zapewniających demokratyczną kontrolę przez swoich członków oraz zachowanie spółdzielczej autonomii</p>

Zasada	Opis zasady
5. Kształcenie, szkolenie i informowanie	Spółdzielnie zapewniają możliwość edukacji i szkolenia swoim członkom, osobom pełniącym funkcje z wyboru, menedżerom i pracownikom, aby mogli oni skutecznie przyczynić się do rozwoju spółdzielni. Spółdzielnie informują ogół społeczeństwa – szczególnie młodzież i osoby kształtujące opinię społeczną – o istocie i korzyściach spółdzielczości
6. Współpraca między spółdzielniami	Spółdzielnie starają się służyć swoim członkom jak najbardziej skutecznie oraz wzmacniać ruch spółdzielczy poprzez współpracę w ramach struktur lokalnych, krajowych, regionalnych i międzynarodowych
7. Troska o wspólnotę lokalną	Spółdzielnie pracują na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczności lokalnych, w których działają, realizując politykę zgodną z wolą członków

Źródło: *Co-operative identity, values & principles...*, op. cit.

4.2. Cechy charakterystyczne BS i SKOK

Z istoty swojej każda spółdzielnia – zarówno BS jak i SKOK – jest oparta na bimodalnym modelu, co oznacza, że jest ona jednocześnie zrzeszeniem⁵⁴ i przedsiębiorcą⁵⁵, a jej funkcje i zadania wynikające z obu tych ról, chociaż częściowo spójne, nie są całkowicie tożsame.

Za podstawowe i nierozdzielne cechy każdej spółdzielni, świadczące o istocie tej formy organizacyjno-prawnej i pozwalające na odróżnienie jej od innych zrzeszeń i przedsiębiorców, uznaje się powszechnie:

- ❖ zrzeszeniowy charakter (spółdzielnia jest: – podmiotem typu zbiorowego, – zrzeszeniem osób, a nie kapitału),
- ❖ dobrowolność zrzeszania się (ta cecha – odnosząca się zarówno zakładania spółdzielni, jak i uczestniczenia w niej jej członków – stanowi niezbędny warunek powstania i trwania więzi między członkami; spółdzielnia działa na zasadzie „otwartych drzwi”),

⁵⁴ Pojęcie zrzeszenia nie jest prawnie zdefiniowane. W socjologii rozumiane jest ono jako podmiot społecznego działania, czyli grupa/zbiorowość społeczna powstała dla osiągnięcia celu, określonego przez jej członków i służącego zaspokojeniu ich potrzeb. Między członkami zrzeszenia – żyjącymi na co dzień w przestrzennym rozproszeniu, ale okresowo skupiającymi się – powinien następować przepływ informacji.

⁵⁵ Według art. 4 ust. 1 ustawy z 2 lipca 2004 roku o swobodzie działalności gospodarczej (DzU z 2013 r. poz. 672 ze zm.), przedsiębiorcą „jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna nie będąca osobą prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą”. Art. 2 tejże ustawy definiuje działalność gospodarczą jako zarobkową działalność wytwórczą, budowlaną, handlową, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodową, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły.

- ❖ nieograniczoną i zmienną liczbę członków (spółdzielnia nie może ustalić maksymalnej liczby członków, nie przyjąć członka, który spełnia wymagane warunki lub też zakazać członkowi wystąpienia z niej),
- ❖ zmienność funduszu udziałowego (fundusz jest powiększany głównie z tytułu wpłat udziałów członkowskich, a pomniejszany – w rezultacie ich wypłat),
- ❖ wspólne prowadzenie działalności gospodarczej (spółdzielnia jest przedsiębiorcą, którego działalność gospodarcza powinna być prowadzona na rzecz członków, tj. mieć na względzie ich interesy i pomagać w realizacji ich potrzeb).

Niektórzy do tego zbioru cech dodają jeszcze takie atrybuty, jak: samorządność (spółdzielnia samodzielnie określa swoje wewnętrzne cele oraz kierunki, strukturę i zasady działania) i/lub możliwość prowadzenia działalności społecznej i oświatowo-kulturalnej na rzecz członków i ich środowiska⁵⁶.

Równoległe do wspólnych cech BS i SKOK, które determinowane są ich spółdzielczą naturą, istnieją też atrybuty związane z ich istotą, które je różnią. Różnice, o których mowa, wynikają w szczególności z tego, że:

- ❖ BS będąc spółdzielniami są jednocześnie bankami⁵⁷, a SKOK są kwalifikowane jako instytucje niebankowe/quasi-bankowe/parabankowe lub nazywane po prostu parabankami⁵⁸; polskie SKOK są uznawane za od-

⁵⁶ M. Malinowski, P. Rudolf, D. Sowińska-Kobelak, P. Szupowski, *Prawa i obowiązki członków SKOK – analiza prawna*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2014, s. 12; K. Pietrzykowski, *Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów*, Wydawnictwa Prawnicze, Warszawa 1995, s. 7; K. Różowicz, *Samorządność nadal bardzo ważna*, „Echo Piątkowa” 2013, nr 8/217 (XVI), s. 10.

⁵⁷ Według art. 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe bank „jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”.

⁵⁸ Określenia „instytucja niebankowa/quasi-bankowa/parabankowa” i „parabank” nie są prawnie zdefiniowane. W literaturze ekonomicznej są one różnie interpretowane. Czasami, niesłusznie, przypisuje się im (zwłaszcza słowu „parabank”) pejoratywne znaczenie. Uogólniając, można powiedzieć, że parabankami są niebankowe (nie mające statusu prawnego banków lub instytucji kredytowych) podmioty przyjmujące depozyty i/lub udzielające pożyczek. Na temat pojęcia parabanków piszą m.in.: I. Ciepiera, *Czynności bankowe jako przedmiot działalności banków*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010, s. 131–152; L. Góral, *Instytucje „parabankowe” w ustawodawstwie wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1997, nr 10, s. 7; L. Góral, *Quasi-bank (instytucja parabankowa)*, [w:] W. Pyziół (red.), *Encyklopedia prawa bankowego*, LexisNexis, Warszawa 2000, s. 611; A. Jurkowska-Zeidler, *Parabank*, [w:] A. Drwiłło, D. Maśniak (red.), *Leksykon prawa finansowego. 100 podstawowych pojęć*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 271–277; J.A. Krzyżewski, *Rozbieżności definicyjne prawa polskiego i europejskiego w sprawie działalności kredytowej i wynikię stąd implikacje dla polityki pieniężnej i zakresu nadzorów na polskim rynku finansowym*, „Bank i Kredyt” 1999, nr 7–8, s. 35; M. Olszak, *System bankowy oraz parabankowy w Polsce*, [w:] C. Kosikowski, E. Ruśkowski (red.), *Finanse publiczne i prawo finansowe*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008, s. 228; T. Orzeszko, *Rezerwy na straty kredytowe w bankach – istota i zasady funkcjonowania*, Monografie i Opracowania nr 223, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2013, s. 434; W. Srokosz, *Instytucje parabankowe w Polsce*, Wolters Kluwer

powiednik unii kredytowych⁵⁹, które funkcjonują w wielu innych krajach;

- ❖ BS i SKOK reprezentują inne rodzaje spółdzielni – te pierwsze są spółdzielniami o charakterze otwartym (stosują zasadę „otwartych drzwi” w pełnym zakresie, co oznacza, że od członków BS nie wymaga się, aby byli w określony sposób ze sobą powiązani, a usługi BS nie muszą być adresowane tylko do ich członków), a te drugie – o charakterze kwalifikowanym/zamkniętym (zasada „otwartych drzwi” podlega ograniczeniu, co wynika z wymogu ustawowego, aby: członkowie SKOK byli połączeni więziami o charakterze zawodowym lub organizacyjnym; usługi SKOK były świadczone wyłącznie ich członkom – ryzyko prowadzonej działalności obciąża wyłącznie środki członków SKOK);
- ❖ inna jest specyfika działalności prowadzonej przez BS i SKOK – BS prowadzą działalność zarobkową, a SKOK – nie muszą prowadzić takowej, co oznacza, że ich aktywność może (zgodnie z zaleceniami WOCCU nawet powinna) mieć charakter niezarobkowy, chociaż nie wynika to *expressis verbis* z regulacji obecnie obowiązujących w naszym kraju⁶⁰.

4.3. Kategoryzacja BS i SKOK

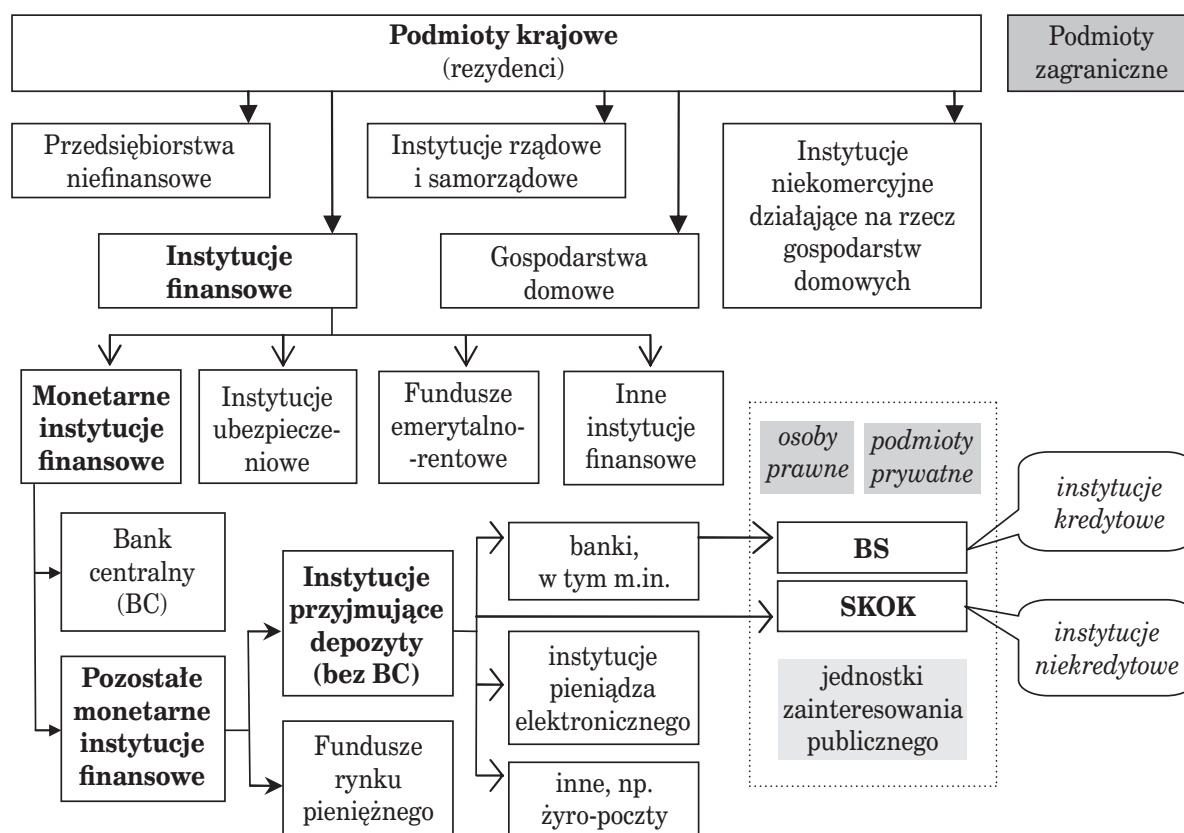
Posiadane przez BS i SKOK specyficzne atrybuty stanowią podstawę do ich kategoryzacji, czyli przyporządkowania do grup jednostek o podobnym charakterze (por. rysunek 2).

Polska, Warszawa 2011, s. 76–81; W. Szpringer, *Problem parabanków na tle pojęcia banku jako instytucji kredytowej w Unii Europejskiej*, „Prawo Bankowe”, 2004, nr 11, s. 49; P. Zawadzka, *Zasady prawnej organizacji rynku finansowego*, [w:] E. Fojcik-Mastalska, R. Mastalski (red.), *Prawo finansowe*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013, s. 555.

⁵⁹ Według WOCCU unia kredytowa to będąca własnością członków spółdzielnia finansowa, nie działająca dla zysku (niekomercyjna), świadcząca swoim członkom usługi z zakresu oszczędzania, kredytowe i inne finansowe. Członkostwo w unii kredytowej jest oparte na wspólnych więziach, na wspólnym związku oszczędzających i pożyczkobiorców, którzy należą do określonej społeczności lub organizacji, wyznają jedną religię lub mają wspólne miejsce zatrudnienia. B. Branch, D. Grace, *Credit Union Regulation and Supervision. Technical Guide*, World Council of Credit Unions, Madison 2008, s. 3; <http://www.woccu.org/about/creditunion> (dostęp: 2.01.2015).

⁶⁰ Przyjmuje się (choć nie jest to pogląd powszechnie akceptowany), że definicja działalności gospodarczej określona w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej ma zastosowanie do regulacji cywilnoprawnych (w tym do Prawa spółdzielczego i spółdzielni) jedynie wówczas, gdy z ich kontekstu nie wynika, iż ustawodawca nadał temu pojęciu odmienne znaczenie. Akceptacja takiego podejścia oraz przyjęcie interpretacji Sądu Najwyższego w kwestii obligatoryjnych cech działalności gospodarczej (aby uznać działalność za gospodarczą wystarczy, by była ona: ciągła, zorganizowana, racjonalna, związana z uczestnictwem w obrocie gospodarczym przez zawieranie odpłatnych umów nakierowanych na zaspokojenie cudzych potrzeb) może prowadzić do wniosku, że działalność gospodarcza w rozumieniu Prawa spółdzielczego nie musi mieć charakteru zarobkowego. W. Srokosz, *Instytucje parabankowe w Polsce*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011, s. 95; R. Trzaskowski, *Działalność gospodarcza w rozumieniu prawa cywilnego na tle orzecznictwa*, „Glosa” 2006, nr 2, s. 30.

Rysunek 2. Kategoryzacja BS i SKOK

Źródło: opracowanie własne.

Według klasyfikacji podmiotów gospodarki narodowej w systemie REGON wszystkie spółdzielnie, a więc także BS i SKOK, są osobami prawnymi⁶¹. Osobę prawną można zdefiniować jako celowe (mające na celu wykonanie określonych zadań) i zorganizowane połączenie ludzi oraz środków materialnych w postaci jednostki wyposażonej przez prawo w osobowość prawną, czyli zdolność prawną (możliwość bycia podmiotem praw i obowiązków) i zdolność do czynności prawnych (możliwość dokonywania we własnym imieniu czynności prawnych). Istota osoby prawnej – jako jednego z rodzajów podmiotów stosunków cywilnoprawnych (obok osób fizycznych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej) – została w naszym kraju ogólnie scharakteryzowana w przepisach Kodeksu cywilnego⁶². Wynika z nich m.in., że:

⁶¹ *Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w Rejestrze REGON, 2013 r.*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, s. 9, http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5504/1/12/8/pgwf_zmiany_strukturalne_grup_podmiotow_2013.pdf (dostęp: 2.01.2015).

⁶² Dział II. Osoby prawne (art. 33–43) ustawy z 23 kwietnia 1964 roku Kodeks cywilny, DzU z 2014 r. poz. 121.

- ❖ osobami prawnymi są Skarb Państwa oraz jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną (w przypadku BS takimi przepisami są art. 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe oraz art. 11 § 1 ustawy z 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze, a w przypadku SKOK – tylko akt prawny wymieniony jako ostatni),
- ❖ powstanie, ustrój i ustanie osób prawnych określają właściwe przepisy (w stosunku do BS i SKOK zostały one omówione w trzeciej części niniejszego artykułu), a ich organizację i sposób działania – w wypadkach oraz w zakresie przewidzianych we wspomnianych przepisach – regulują także ich statuty⁶³,
- ❖ jednostka organizacyjna uzyskuje osobowość prawną z chwilą jej wpisu do właściwego rejestru (dla BS i SKOK jest nim Krajowy Rejestr Sądowy⁶⁴),
- ❖ osoba prawna działa przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie i w opartym na niej statucie (organami BS i SKOK są: walne zgromadzenie lub zebranie przedstawicieli; rada nadzorcza; zarząd; zebrania grup członkowskich – tylko wówczas, gdy walne zgromadzenie jest zastąpione przez zebranie przedstawicieli; inne organy przewidziane w statucie⁶⁵),
- ❖ siedzibą osoby prawnej jest miejscowość, w której ma siedzibę jej organ zarządzający, chyba że ustawa lub oparty na niej statut stanowi inaczej.

W odróżnieniu np. od Skarbu Państwa, uważanego za szczególną osobę prawną, BS i SKOK traktowane są jako typowe osoby prawne. Ponadto kwalifikuje się je do kategorii osób prawnych typu korporacyjnego⁶⁶.

Po zmianach ustrojowych – od 1994 r. – spółdzielnie (w tym BS i SKOK) nie są już zaliczane do sektora gospodarki społecznej, lecz traktuje się je jako podmioty prywatne. Za taką klasyfikacją przemawiają następujące fakty:

- ❖ spółdzielnie powstają wyłącznie z inicjatywy swoich założycieli, którzy dostarczają im niezbędnych środków finansowych w postaci funduszu udziałowego, dzięki czemu nie są one kontrolowane przez instytucje rządowe lub samorządowe,
- ❖ majątek spółdzielni stanowi prywatną własność członków w nich zrzeszonych⁶⁷.

W związku z tym, że BS i SKOK oraz ich właściciele są rezydentami⁶⁸ (mają swoje siedziby na terenie Polski), uznaje się je za podmioty krajowe.

⁶³ Do statutów BS i SKOK w najszerszym zakresie odnoszą się przepisy ustawy z 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze oraz, dodatkowo, w przypadku BS – artykuły 13a, 20, 25–25s, 31, 34, 37, 129 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe i artykuły 5, 10 ustawy z 7 grudnia 2000 roku o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, w przypadku SKOK – artykuły 7, 8, 11–13, 19, 21, 36 ustawy z 5 listopada 2009 roku o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych.

⁶⁴ Art. 7 oraz art. 11 § 1 ustawy z 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze.

⁶⁵ Art. 35 § 1 i § 3 oraz art. 37 § 1 ustawy z 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze.

⁶⁶ H. Cioch, *Prawo spółdzielcze...*, *op. cit.*, s. 50.

⁶⁷ Art. 3 ustawy z 16 września 1982 roku Prawo spółdzielcze.

⁶⁸ Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z 27 lipca 2002 roku Prawo dewizowe (DzU z 2012 r. poz. 826, ze zm.) pod pojęciem rezydenta należy rozumieć: „a) osoby fizyczne mające miejsce zamieszkania w kraju oraz osoby prawne mające siedzibę w kraju, a także inne podmioty mające siedzibę

Zgodnie z *Podziałem sektorowym gospodarki*, opartym na *ESA 2010*⁶⁹, zarówno BS jak i SKOK należą do sektora finansowego (są instytucjami finansowymi) oraz – w jego ramach (por. tabela 3) – do podsektora instytucji przyjmujących depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (jeden z 9 podsektorów), który razem z podsektorem funduszy rynku pieniężnego wchodzi w skład pozostałych monetarnych instytucji finansowych. Te ostatnie, łącznie z podsektorem banku centralnego, określane są mianem monetarnych instytucji finansowych⁷⁰.

Na przyporządkowaniu obu typów omawianych podmiotów do pozostałych monetarnych instytucji przyjmujących depozyty kończy się podobieństwo między nimi w zakresie kategoryzacji jednostek sektora finansowego, ponieważ BS uznawane są za instytucje kredytowe, a SKOK – nie⁷¹ (powodem ich wykluczenia z grupy instytucji kredytowych jest prowadzenie przez nie działalności depozytowo-kredytowej wyłącznie na rzecz własnych członków).

w kraju, posiadające zdolność zaciągania zobowiązań i nabywania praw we własnym imieniu; rezydentami są również znajdujące się w kraju oddziały, przedstawicielstwa i przedsiębiorstwa utworzone przez nierezydentów; b) polskie przedstawicielstwa dyplomatyczne, urzędy konsularne i inne polskie przedstawicielstwa oraz misje specjalne, korzystające z immunitetów i przywilejów dyplomatycznych lub konsularnych”.

⁶⁹ *ESA 2010 – European System of Accounts 2010* (Europejski System Rachunków 2010) – obowiązuje od 1 września 2014 roku na mocy rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z 21 maja 2013 roku w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej, DzU L nr 174 z 25.06.2013 r., s. 1, ze zm. Jego poprzednikiem był ESA 95, funkcjonujący na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 2223/1996 z 25 czerwca 1996 roku w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych we Wspólnocie, DzU L nr 310 z 30.11.1996 r., s. 1, ze zm.

⁷⁰ *Informacja dotycząca wdrożenia ESA 2010 w statystyce monetarnej i finansowej publikowanej przez Narodowy Bank Polski*, Narodowy Bank Polski, s. 11, http://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2014/info-esa2010.pdf (dostęp: 2.01.2015). Wypada zauważyć, że dotychczas, zgodnie z *Podziałem sektorowym gospodarki* wzorowanym na ESA 95, BS i SKOK zaliczane były do podsektora pozostałych monetarnych instytucji finansowych (jeden z 5 podsektorów sektora finansowego), w ramach którego BS kwalifikowano do grupy banków i oddziałów instytucji kredytowych, a SKOK – do grupy innych monetarnych instytucji finansowych.

⁷¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE, w art. 2 ust. 5 pkt 18) enumeratywnie wyklucza SKOK z kategorii instytucji kredytowych. Według art. 4 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013, instytucja kredytowa jest przedsiębiorstwem, którego działalność polega na przyjmowaniu od klientów depozytów lub innych funduszy podlegających zwrotowi oraz na udzielaniu kredytów na swój własny rachunek. Wypada zwrócić uwagę na to, że – zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 17 oraz art. 4 ust. 3 ustawy z 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe – w polskiej nomenklaturze prawnej określenie „instytucja kredytowa” jest używane tylko w odniesieniu do podmiotu – prowadzącego we własnym imieniu i na własny rachunek, na podstawie zezwolenia właściwych władz nadzorczych, działalność polegającą na udzielaniu kredytów i przyjmowaniu depozytów lub innych środków powierzonych pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym – mającego swoją siedzibę poza Polską – na terytorium jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub państw Europejskiego Obszaru Gospodarczego nie należących do UE (Islandia, Liechtenstein, Norwegia). Podmiot posiadający cechy właściwe dla instytucji kredytowej, ale mający siedzibę w naszym kraju, nazywany jest bankiem.

Tabela 3. BS i SKOK jako instytucje sektora finansowego, według ESA 2010

Sektor instytucji finansowych (S. 12)	
<p>Składa się z samodzielnych jednostek instytucjonalnych mających osobowość prawną i będących producentami rynkowymi, których podstawową działalnością jest świadczenie usług finansowych.</p> <p>Obejmuje wszystkie instytucje i jednostki typu przedsiębiorstwo, które angażują się głównie w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pośrednictwo finansowe (instytucje pośrednictwa finansowego) lub • pomocniczą działalność finansową (pomocnicze instytucje finansowe). <p>Jednostki instytucjonalne to podmioty gospodarcze charakteryzujące się autonomią podejmowania decyzji w odniesieniu do pełnionych przez nie ich podstawowych funkcji, mające uprawnienia do własności wyrobów i aktywów, zaciągania zobowiązań oraz angażowania się w działalność gospodarczą i dokonywania transakcji z innymi jednostkami we własnym imieniu.</p> <p>Pośrednictwo finansowe jest działalnością, w ramach której jednostka instytucjonalna nabywa aktywa finansowe i zaciąga zobowiązania na swój własny rachunek poprzez angażowanie się w transakcje finansowe na rynku. Aktywa i zobowiązania pośredników finansowych są przekształcane lub przegrupowywane w procesie pośrednictwa finansowego, np. w związku z terminem płatności, skalą, ryzykiem.</p> <p>Pomocnicza działalność finansowa jest działalnością związaną z pośrednictwem finansowym, ale która nie obejmuje samego pośrednictwa</p>	
Podsektory	
<p>Monetarne instytucje finansowe – wszystkie jednostki instytucjonalne należące do podsektorów S. 121, S. 122, S. 123</p>	Bank centralny (S. 121)
	<p>Pozostałe monetarne instytucje finansowe – instytucje pośrednictwa finansowego, poprzez które efekty polityki monetarnej banku centralnego są przekazywane do innych podmiotów gospodarczych</p> <p>Instytucje przyjmujące depozyty, z wyjątkiem banku centralnego (S. 122) Składa się z wszystkich instytucji finansowych i jednostek typu przedsiębiorstwo (z wyjątkiem zaliczonych do podsektorów S. 121 i S. 123), których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe i zajmują się one przyjmowaniem depozytów lub bliskich substytutów depozytów od jednostek instytucjonalnych (nie tylko od monetarnych instytucji finansowych) oraz, we własnym imieniu, udzielają kredytów i pożyczek lub dokonują inwestycji w papiery wartościowe.</p> <p>Obejmuje następujące instytucje pośrednictwa finansowego:</p> <ul style="list-style-type: none"> • banki komercyjne, banki uniwersalne, • banki oszczędnościowe (w tym powiernicze banki oszczędnościowe, banki oszczędnościowe oraz stowarzyszenia pożyczkowe), • żyro-poczty, banki pocztowe, żyro-banki, • wiejskie banki kredytowe, rolnicze banki kredytowe, • spółdzielcze banki kredytowe, kasy oszczędnościowo-pożyczkowe, • banki specjalistyczne (np. banki kupieckie, domy emisyjne, banki prywatne), • instytucje pieniądza elektronicznego, których podstawową działalnością jest pośrednictwo finansowe.
	Fundusze rynku pieniężnego (S. 123)

Instytucje finansowe, z wyjątkiem monetarnych instytucji finansowych oraz instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno-rentowych	Fundusze inwestycyjne nie będące funduszami rynku pieniężnego (S. 124)
	Pozostałe instytucje pośrednictwa finansowego, z wyjątkiem instytucji ubezpieczeniowych i funduszy emerytalno- rentowych (S. 125)
	Pomocnicze instytucje finansowe (S. 126)
	Instytucje finansowe typu <i>captive</i> i udzielające pożyczek (S. 127)
Instytucje ubezpieczeniowe i fundusze emerytalno-rentowe	Instytucje ubezpieczeniowe (S. 128)
	Fundusze emerytalno-rentowe (S. 1290)

Źródło: opracowanie własne na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z 21 maja 2013 roku w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej, DzU L nr 174 z 25.06.2013 r., s. 1, ze zm.

Niezależnie od tego, czy są instytucjami kredytowymi czy nie, zarówno BS jak i SKOK wchodzi w zakres kategorii jednostek zainteresowania/interesu publicznego. Wypada jednak zauważyć, że zgodnie z prawem unijnym, SKOK – w odróżnieniu od BS (objętych pojęciem instytucji kredytowych) – nie są enumeratywnie wymienione jako podmioty zainteresowania publicznego⁷². Kwestię nadania im takiego statusu pozostawiono w gestii kraju macierzystego. W rezultacie polskie prawo objęło SKOK zakresem omawianej kategorii⁷³.

⁷² Według definicji unijnej – zawartej w art. 2 pkt 13 dyrektywy 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 17 maja 2006 roku w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zmieniającej dyrektywy Rady 78/660/EWG w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek i 83/349/EWG w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków i innych instytucji finansowych oraz uchylającej dyrektywę Rady 84/253/EWG w sprawie zatwierdzania osób odpowiedzialnych za dokonywanie ustawowych kontroli dokumentów rachunkowych (DzU L 157 z 09.06.2006, s. 87, ze zm.) – jednostkami interesu publicznego są:

- podmioty, dla których właściwym jest prawo państwa członkowskiego UE, których zbywalne papiery wartościowe zostały dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym któregośkolwiek z tych państw,
- instytucje kredytowe (z pewnymi wyjątkami, np. nie uwzględnia się w tej kategorii polskich SKOK),
- zakłady ubezpieczeń,
- jednostki uznane za takie przez państwa członkowskie UE (np. podmioty o istotnym znaczeniu publicznym ze względu na charakter prowadzonej działalności, wielkość lub liczbę pracowników).

⁷³ Ustawa 7 maja 2009 roku o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym (DzU z 2009 r. Nr 77, poz. 649 ze zm.) – w art. 2 pkt 4 – definiuje jednostki zainteresowania publicznego zaliczając do nich: emitentów papierów wartościowych, mających siedzibę w Polsce, dopuszczonych do obrotu na

Kończąc rozważania na temat kategoryzacji wypada wspomnieć, że w literaturze przedmiotu dosyć często BS i SKOK zalicza się do małych jednostek o charakterze lokalnym⁷⁴ i do instytucji mikrofinansowych⁷⁵ oraz traktuje się je jako podmioty ekonomii społecznej⁷⁶ i przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialne⁷⁷. Ponadto obu

rynku regulowanym państwa Unii Europejskiej, z wyłączeniem jednostek samorządu terytorialnego; banki krajowe (w tym **BS** – przypis autora), oddziały instytucji kredytowych i oddziały banków zagranicznych; **SKOK**; zakłady ubezpieczeń i główne oddziały zakładów ubezpieczeń oraz zakłady reasekuracji; krajowe instytucje pieniądza elektronicznego, oddziały unijnych instytucji pieniądza elektronicznego i oddziały zagranicznych instytucji pieniądza elektronicznego; otwarte fundusze emerytalne oraz powszechne towarzystwa emerytalne; fundusze inwestycyjne: otwarte, specjalistyczne otwarte, zamknięte, których publiczne certyfikaty inwestycyjne nie zostały dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym; podmioty prowadzące działalność maklerską, z wyjątkiem prowadzących działalność wyłącznie w zakresie przyjmowania i przekazywania zleceń nabycia lub zbycia instrumentów finansowych lub w zakresie doradztwa inwestycyjnego.

⁷⁴ M. Golec, *Dylematy rozwoju spółdzielczości kredytowej w Polsce*, [w:] B. Janik (red.), *Dylematy rozwoju polskiej spółdzielczości kredytowej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2012, nr 45, s. 68; A. Zalcewicz, *Bank lokalny. Studium prawne*, Difin, Warszawa 2013; W. Żółtkowski, *Bank lokalny*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 11–26; W. Żółtkowski, *Podobieństwa i różnice między SKOK-ami a BS-ami*, „Gazeta Finansowa Online”, 19 grudnia 2012, <http://www.gf24.pl/10416/podobienstwa-i-roznice-miedzy-skok-ami-a-bs-ami> (dostęp: 2.01.2015).

⁷⁵ M. Mądra, *Działalność instytucji mikrofinansowania na przykładzie Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych*, „Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej”, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, 2011, nr 91, s. 241–255; E. Ostrowska, *Dylematy zrównoważonego rozwoju sektora finansowego w Polsce*, [w:] E. Ostrowska, J. Ossowski (red.), *Rynki finansowe. Mikrofinanse*, Fundacja na rzecz Polskich Związków Kredytowych – Instytut Stefczyka, Sopot 2009, s. 365–383; G. Paluszak, K. Waliszewski, *Działalność instytucji mikrofinansowych w Polsce na przykładzie spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, [w:] G. Kotliński, K. Waliszewski (red.), *Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2012, s. 165–174.

⁷⁶ M. Golec, *Dylematy rozwoju...*, *op. cit.*, s. 62–66; J. Hauser (red.), *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008, s. 15–16 i 36–37; H. Izdebski, M. Małek, *Formy prawne podejmowania i prowadzenia działalności służącej realizacji celów społecznie użytecznych poza sektorem finansów publicznych, w szczególności w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych, w świetle idei ekonomii społecznej i obowiązującego stanu prawnego*, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2005; E. Kulińska-Sadłocha, J. Szambelańczyk, *Lokalne instytucje kredytowe w koncepcji zrównoważonego rozwoju Polski*, Referat na IX Kongres Ekonomistów Polskich, s. 8, <http://www.pte.pl/kongres/referaty/Kuli%C5%84ska%20Ewa,%20Szambela%C5%84czyk%20Jan/Kukli%C5%84skaSad%C5%82ocha%20Ewa,%20Szambela%C5%84czyk%20Jan%20%20LOKALNE%20INSTYTUCJE%20KREDYTOWE%20W%20%20KONCEPCJI%20ZR%C3%93WNOWA%C5%BBONEGO%20ROZWOJU%20POLSKI.pdf> (dostęp: 2.01.2015); *Rozwój przedsiębiorczości społecznej*, [w:] *Wojewódzki Program Pomocy i Integracji Społecznej na lata 2010–2015*, Opole 2009, s. 36, http://www.rops-opole.pl/pobierz/pomoc/2010/Wojewodzki_program_pomocy_i_integracji_spolecznej.pdf (dostęp: 2.01.2015).

⁷⁷ M. Roszkowski, *Instytucje finansowe a CSR*, „Newseria Biznes”, 8 lipca 2014, <http://raportcsr.pl/instytucje-finansowe-a-csr/> [dostęp: 2.01.2015]; *Banki, banki spółdzielcze, SKOK-i – modele współpracy z lokalnymi społecznościami, ich miejsce w polityce CSR instytucji finansowych*, [w:]

typom analizowanych podmiotów, ale znacznie częściej BS niż SKOK, przypisuje się cechy właściwe dla instytucji zaufania publicznego⁷⁸. Uznając, że polemika na temat poprawności takiej kwalifikacji wykracza poza zakres przedmiotowy niniejszego artykułu, pozostaje tylko stwierdzić, iż nie wszystkie omawiane podmioty są małe (postrzegając ich rozmiary z krajowej perspektywy), mają charakter lokalny i mogą być uznane za mikrofinansowe, oraz że nie każdy z nich spełnia warunki zaliczenia do kategorii jednostek ekonomii społecznej, społecznie odpowiedzialnych i cieszących się publicznym zaufaniem. W obliczu aktualnej – bardzo trudnej – sytuacji, spowodowanej m.in. stwierdzonymi nieprawidłowościami w działalności wielu SKOK, przedstawione spostrzeżenie należy adresować głównie do nich.

Reasumując, **pomimo pewnych ogólnych podobieństw wynikających z faktu, że są spółdzielniami, BS i SKOK różnią się od siebie szczegółami wskazującymi na ich odmienną naturę – są inaczej definiowane, mają odrębne specyficzne cechy i nie są identycznie kategoryzowane.**

Wypada zauważyć, że znacząco odmienna kategoryzacja omawianych typów podmiotów w przeszłości (przez ponad 20 lat) – przejawiająca się w bardzo różnym ich traktowaniu w sferze regulacji (znacznie bardziej restrykcyjnym w przypadku BS niż SKOK), w tym w szczególności w takich obszarach jak gwarantowanie depozytów, nadzór, rachunkowość i sprawozdawczość, wymogi ostrożnościowe oraz obciążenia systemowe – istotnie oddziaływała na ich ówczesną sytuację i pozycję konkurencyjną, a także nie pozostała bez wpływu na ich obecną kondycję finansową i bezpieczeństwo zgromadzonych w nich środków pieniężnych. W odpowiedzi na doniesienia medialne o nieprawidłowościach w funkcjonowaniu sektora SKOK⁷⁹ oraz zgodnie z oczekiwaniami wielu różnych gremiów, wyartykułowanymi m.in. w postaci rekomendacji Komitetu Stabilności Finansowej⁸⁰ oraz postulatów Banku Światowego⁸¹, znaczna część istotnych różnic między BS i SKOK została wyelimi-

Dobre partnerstwo – teoria a praktyka: Jak instytucje finansowe budują współpracę na korzyść lokalnych społeczności, Instytut Jagielloński, Warszawa lipiec 2014, s. 12–14, <http://jagiellonski.pl/wp-content/uploads/2014/07/DOBRE-PARTNERSTWO-%E2%80%93-TEORIA-A-PRAKTYKA.pdf> (dostęp: 2.01.2015).

⁷⁸ Np. A. Łukasiewicz-Kamińska, *Spółeczna odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 36–46.

⁷⁹ Pierwsze niepokojące informacje zaczęły się pojawiać już na początku poprzedniej dekady. Ich reprezentatywnym przykładem jest artykuł: B. Mikołajewska, *Wielki SKOK*, „Polityka” 2004, nr 47 (2479), s. 3–12.

⁸⁰ *Posiedzenie Komitetu Stabilności Finansowej – 16 sierpnia 2012 r.*, <https://www.bfg.pl/aktualnosci/posiedzenie-komitetu-stabilnosci-finansowej-16-sierpnia-2012-r> (dostęp: 2.01.2015); *Raport, Analiza działań organów i instytucji państwowych w odniesieniu do Amber Gold sp. z o.o.*, s. 29–35, http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1159297/20130321_raport.pdf (dostęp: 2.01.2015).

⁸¹ *Credit Unions in Poland: Diagnostic and Proposals on Regulation and Supervision*, Report No. 59432 – PL, World Bank, Washington, December 2010, http://siteresources.worldbank.org/POLANDEXTN/Resources/SKOK_report.pdf (dostęp: 2.01.2015); *Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe w Polsce: diagnoza oraz propozycje w zakresie regulacji i nadzoru* [Stresz-

nowana. Odbyło się to poprzez kilkuetapową reformę regulacji SKOK skutkującą m.in.:

- ❖ odebraniem im przywileju zwolnienia z podatku dochodowego,
- ❖ nałożeniem na nie obowiązku poddawania rocznych sprawozdań finansowych badaniu przez biegłego rewidenta,
- ❖ wprowadzeniem w nich nowych zasad rachunkowości – znacznie bardziej zbliżonych do zasad rachunkowości bankowej, w tym dotyczących odpisów aktualizujących i sprawozdawczości finansowej (np. wprowadzenie obowiązku sporządzania sprawozdań finansowych według nowych wzorów),
- ❖ objęciem ich nadzorem Komisji Nadzoru Finansowego,
- ❖ zobowiązaniem ich do przestrzegania rozszerzonych i podwyższonych wymogów ostrożnościowych, w tym np. współczynnika wypłacalności na poziomie 5%,
- ❖ obciążenie ich obowiązkiem utrzymywania rezerwy obowiązkowej,
- ❖ objęciem zgromadzonych w nich depozytów gwarancjami Bankowego Funduszu Gwarancyjnego⁸².

Wprowadzone zmiany nie są jednak jednolicie oceniane. Ich przeciwnicy, głównie przedstawiciele środowisk powiązanych ze SKOK, wskazują, że nowe regulacje – znacznie bardziej restrykcyjne w porównaniu do poprzednich – stanowią krok w kierunku przeregulowania sektora i wcale nie przyczyniają się do poprawy jego sytuacji, a wręcz przeciwnie – spowodowały wyraźne jej pogorszenie. Z kolei propagatorzy i zwolennicy dokonanych zmian – np. Komisja Nadzoru Finansowego – argumentują, że były one niezbędne zarówno z punktu widzenia stabilności krajowego systemu finansowego, jak i bezpieczeństwa wkładów zgromadzonych w SKOK. Ponadto – ich zdaniem – nowe regulacje umożliwiły dokonanie diagnozy rzeczywistej sytuacji SKOK i, w obliczu potwierdzenia złej kondycji finansowej większości jednostek⁸³, podjęcie w porę stosownych środków zaradczych, dających im szansę na wyjście z zapaści i kontynuowanie działalności.

czenie oraz Wnioski i zalecenia końcowe], http://www.knf.gov.pl/Images/Credit_Unions_in_Poland_PL_tcm75-26084.pdf (dostęp: 2.01.2015).

⁸² Więcej na temat reformy SKOK w okresie 2012–2014 zob. M. Golec, *Zmiany regulacyjne w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych a ich oferta depozytowa*, „Economics and Management” 2014, nr 3, s. 76–81 i 88–89.

⁸³ O niezadowolającej sytuacji sektora SKOK świadczą chociażby następujące fakty: w związku z wykryciem przez KNF istotnych nieprawidłowości w sprawozdaniach finansowych za 2013 rok, 6 kas zostało zobligowanych do poddania ich powtórnemu badaniu przez biegłego rewidenta; w 2014 roku dwie instytucje przestały istnieć (SKOK Wspólnota i SKOK Jana z Kęt), a działalność trzeciej została zawieszona (SKOK Wołomin), 43 kasy realizowały postępowanie naprawcze, a programy naprawcze 7 kolejnych zostały zaakceptowane przez KNF; na koniec września 2014 roku sektor wykazał stratę w wysokości 12,7 mln zł, a jego skorygowane fundusze własne były ujemne (kształtowały się na poziomie –252 mln zł), podobnie, jak skorygowany współczynnik wypłacalności (–1,55%); należności restrukturyzowane w SKOK stanowiły blisko 12,5% wartości całego portfela, a duże kredyty (o wartości powyżej 1 mln zł) – aż 57% portfela restrukturyzowanego; udział kredytów przeterminowanych powyżej 12 miesięcy w kredytach

Reforma regulacji nie miała na celu i nie spowodowała usunięcia wszystkich różnic między BS i SKOK. Istniejące obecnie dotyczą m.in.: planów kont (BS mają określony jednolity wzorcowy plan kont, a SKOK nie ma); zasad funkcjonowania rezerw celowych/odpisów aktualizujących (BS mają obowiązek tworzenia rezerw celowych, a SKOK odpisów aktualizujących); wzorów obligatoryjnych sprawozdań finansowych (sprawozdania finansowe SKOK są uproszczone w stosunku do sprawozdań BS); szczegółowych zasad nadzoru publicznego i kontroli (działalność BS podlega nadzorowi/kontroli Komisji Nadzoru Finansowego i banku zrzeszającego⁸⁴, a SKOK – tej samej Komisji i Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej); norm ostrożnościowych (np. BS dotyczy wymóg utrzymywania minimalnego współczynnika wypłacalności na poziomie 8%, a SKOK – 5%); obowiązków z zakresu sprawozdawczości ostrożnościowej (obowiązki BS mają szerszy zakres niż w SKOK); szczegółowych zasad uczestnictwa w państwowym systemie gwarantowania depozytów i obciążeń na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (obciążenia BS i SKOK mają różny zakres, ustalane są one na nieco innych zasadach i na innym poziomie); instrumentów regulowania płynności (SKOK mają obowiązek utrzymywania funduszu oszczędnościowo-pożyczkowego w postaci rezerwy płynnej i rezerwy obowiązkowej, a BS – tylko rezerwy obowiązkowej).

Z uwagi na to, że szczegółowa analiza wszystkich różnic regulacyjnych między BS i SKOK (w tym tych, które już zostały wyeliminowane) oraz ich konsekwencji dla obecnej sytuacji wspomnianych podmiotów znacznie wykracza poza zakres niniejszego artykułu, problematyka ta została w nim jedynie zasygnalizowana. Tematyka różnic regulacyjnych między BS i SKOK oraz ich skutków – aktualna, interesująca i ważna – zasługuje na to, aby stać się tematem odrębnego opracowania.

zagrożonych ogółem dla sektora kształtował się na poziomie blisko 55,6%; według oceny organu nadzoru, rozmiary działalności depozytowej sektora oraz wartość jego aktywów na koniec trzeciego kwartału 2014 roku były nieadekwatne do poziomu funduszy własnych. *Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w III kwartale 2014 roku*. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa grudzień 2014 r., s. 3–4, 21, 34, http://www.knf.gov.pl/Images/SKOK_III_kwartal_2014_raport_tcm75-40043.pdf (dostęp: 2.01.2015); *Raport o sytuacji systemu SKOK w III kwartałach 2014 r.*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa grudzień 2014 r., s. 2, http://www.knf.gov.pl/Images/SKOK_III_kwartal_2014_prezentacja_tcm75-40042.pdf (dostęp: 2.01.2015).

⁸⁴ Według stanu na koniec września 2014 roku 361 BS pozostawało pod kontrolą BPS SA w Warszawie, a 204 były kontrolowane przez SGB-Bank SA w Poznaniu. Kontroli ze strony banku zrzeszającego nie podlegał tylko jeden BS, tj. funkcjonujący poza zrzeszeniami Krakowski Bank Spółdzielczy z siedzibą w Krakowie.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone przez autorkę badania literatury przedmiotu, aktów prawnych i danych empirycznych pozwoliły na rozpoznanie zarówno podobieństw jak i różnic występujących między BS i SKOK.

Jak się okazuje, w rezultacie zmian regulacji prawnych SKOK – dokonanych w ostatnim czasie i mających na celu w szczególności poprawę ich bezpieczeństwa oraz ochrony zgromadzonych w nich depozytów, a także upodobnienie warunków ich działania z właściwymi dla BS i tym samym wyeliminowanie nierównowagi konkurencyjnej – różnice między BS i SKOK co prawda zostały ograniczone, ale nie znikły.

Biorąc pod uwagę charakter podobieństw oraz różnic między BS i SKOK, a także rodzaj źródeł informacji będących podstawą analizy porównawczej, wyodrębniono trzy główne ich kategorie: historyczne, regulacyjne i sytuacyjne. Między wszystkimi kategoriami podobieństw oraz różnic występują powiązania. Podobieństwa oraz różnice o charakterze historycznym determinują podobieństwa oraz różnice obserwowane współcześnie – regulacyjne i sytuacyjne. Podobieństwa oraz różnice regulacyjne mają wpływ na sytuację BS i SKOK, a ich sytuacja z kolei determinuje treść odnoszących się do nich regulacji.

Niezależnie od klasyfikacji na wspomniane trzy kategorie, podobieństwa oraz różnice między BS i SKOK można także podzielić z punktu widzenia:

- ❖ ich zachowania się w czasie – na trwałe i zmienne,
- ❖ perspektywy ich postrzegania – na ogólne i szczegółowe,
- ❖ przypisywanego im znaczenia – na fundamentalne i drugorzędne.

Do podobieństw oraz różnic fundamentalnych zaliczono m.in. te, które dotyczą bezpośrednio istoty BS i SKOK, w tym ich pojęcia, charakterystycznych cech i kategoryzacji. Skonstatowano, że wspomniana klasa podobieństw oraz różnic jest determinowana uwarunkowaniami historycznymi i współczesnymi z zakresu norm funkcjonowania BS i SKOK.

W związku z tym, że w artykule nie wyczerpano tematu w pełni, badania nad podobieństwami oraz różnicami między BS i SKOK będą przez autorkę kontynuowane.

Słowa kluczowe: spółdzielczość oszczędnościowo-kredytowa, banki spółdzielcze, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe

Abstract

Savings and credit cooperatives do not constitute a homogenous set. Two of their types have been developed and operate in Poland, i.e. cooperative banks and credit

unions. The author decided to identify and classify the similarities and differences between them. As a result of this research – having considered the nature of similarities and differences between cooperative banks and credit unions, as well as the type of information sources constituting the basis for a comparative analysis – three major categories of similarities and differences were distinguished: historical, regulatory and situational. Regardless of the classification into categories, both similarities and differences between cooperative banks and credit unions were divided into permanent and variable, general and specific as well as fundamental and secondary ones. The thus performed segregation allowed for distinguishing, among others, both similarities and differences:

- ❖ referring directly to the essence of cooperative banks and credit unions, which – owing to their fundamental importance – were subject to a detailed analysis and characteristics, and also
- ❖ historical and covering the effective norms for cooperative banks and credit unions functioning, which were also discussed since they determine the first ones to a significant extent.

Key words: savings and credit cooperative movement, cooperative banks, credit unions

Bibliografia

Wydawnictwa zwarte

- Alińska A., *W poszukiwaniu docelowego modelu funkcjonalno-organizacyjnego bankowości spółdzielczej w Polsce*, [w:] B. Janik (red.), *Dylematy rozwoju polskiej spółdzielczości kredytowej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2012, nr 45.
- Ciepiela I., *Czynności bankowe jako przedmiot działalności banków*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
- Cioch H., *Prawo spółdzielcze*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
- Cioch H., *Zasady spółdzielcze i ich realizacja w praktyce*, „Teki Komisji Prawniczej – Oddział Lubelski PAN”, 2009, t. II.
- Czopur S., *Kapitał finansowy banków spółdzielczych*, CeDeWu, Warszawa 2012.
- Fischer T.J., *Zum Wandel der Strukturen im bayerischen Raiffeisenbankensektor (1948–1988)*, Shaker Verlag, München 1990.
- Fonteyne W., *Cooperative banks in Europe – Policy issues*, „International Monetary Fund Working Paper” 2007, nr 59.
- Golec M., *Dylematy rozwoju spółdzielczości kredytowej w Polsce*, [w:] B. Janik (red.), *Dylematy rozwoju polskiej spółdzielczości kredytowej*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” 2012, nr 45.

- Golec M., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe na rynku usług finansowych w Polsce*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2004.
- Golec M., *Zmiany regulacyjne w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych a ich oferta depozytowa*, „Economics and Management” 2014, nr 3.
- Gostomski E., *Narodziny spółdzielczości kredytowej w Europie i rozwój banków spółdzielczych w Polsce*, [w:] A. Szelańska (red.), *Współczesna bankowość spółdzielcza*, CeDeWu, Warszawa 2011.
- Góral L., *Instytucje „parabankowe” w ustawodawstwie wybranych krajów Unii Europejskiej i w Polsce*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 1997, nr 10.
- Góral L., *Quasi-bank (instytucja parabankowa)*, [w:] W. Pyziół (red.), *Encyklopedia prawa bankowego*, LexisNexis, Warszawa 2000.
- Hauser J. (red.), *Przedsiębiorstwa społeczne w Polsce. Teoria i praktyka*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008.
- Izdebski H., Małek M., *Formy prawne podejmowania i prowadzenia działalności służącej realizacji celów społecznie użytecznych poza sektorem finansów publicznych, w szczególności w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych, w świetle idei ekonomii społecznej i obowiązującego stanu prawnego*, Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2005.
- Jurkowska-Zeidler A., *Parabank*, [w:] A. Drwiłło, D. Maśniak (red.), *Leksykon prawa finansowego. 100 podstawowych pojęć*, C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Klein M., *Leben, Werk und Nachwirkung des Genossenschaftsgründers Friedrich Wilhelm Raiffeisen*, Rheinland-Verlag, Köln 1997.
- Kleinhaus J., *Entwicklung der Raiffeisen – Organisation in der Bundesrepublik Deutschland*, [w:] van Espen J. i in., *Raiffeisenkredit in Europa*, Raiffeiseninstituten, Frankfurt 1968.
- Kłapkowski T., *Patronackie spółdzielnie rolnicze w Małopolsce*, Spółdzielczy Instytut Naukowy, Kraków 1927.
- Krzyżewski J.A., *Rozbieżności definicyjne prawa polskiego i europejskiego w sprawie działalności kredytowej i wynikię stąd implikacje dla polityki pieniężnej i zakresu nadzorów na polskim rynku finansowym*, „Bank i Kredyt” 1999, nr 7–8.
- Łukasiewicz-Kamińska A., *Spółeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa finansowego*, Difin, Warszawa 2011.
- Malinowski M., Rudolf P., Sowińska-Kobelak D., Szupowski P., *Prawa i obowiązki członków SKOK – analiza prawna*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2014.
- Mądra M., *Działalność instytucji mikrofinansowania na przykładzie Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych*, „Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego” 2011, nr 91.
- Morawski W., *Słownik historyczny bankowości polskiej do 1939 r.*, Muza, Warszawa 1998.
- Olszak M., *System bankowy oraz parabankowy w polsce*, [w:] C. Kosikowski, E. Ruśkowski (red.), *Finanse publiczne i prawo finansowe*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.

- Orzeszko T., *Banki spółdzielcze w Polsce. Ekonomiczne i finansowe warunki rozwoju*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 1998.
- Orzeszko T., *Instytucje finansowe z sercem – historia i teraźniejszość unii kredytowych w Stanach Zjednoczonych*, CeDeWu, Warszawa 2012.
- Orzeszko T., *Przekształcenia organizacyjne spółdzielczego sektora bankowego w Polsce w latach 90.* „Regionalny Biuletyn Wyższej Szkoły Bankowej” 1999, nr 2 (13).
- Orzeszko T., *Rezerwy na straty kredytowe w bankach – istota i zasady funkcjonowania*, Monografie i Opracowania nr 223, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2013.
- Orzeszko T., *Znaczenie oraz zakres monitorowania i oceny kondycji finansowej banku*, [w:] T. Kiziukiewicz (red.), *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, Materiały na konferencję naukową (wersja elektroniczna), Uniwersytet Szczeciński, Akademia Rolnicza, Szczecin 2001.
- Ostrowska E., *Dylematy zrównoważonego rozwoju sektora finansowego w Polsce*, [w:] E. Ostrowska, J. Ossowski (red.), *Rynki finansowe. Mikrofinanse*, Fundacja na rzecz Polskich Związków Kredytowych – Instytut Stefczyka, Sopot 2009.
- Paluszak G., Waliszewski K., *Działalność instytucji mikrofinansowych w Polsce na przykładzie spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych*, [w:] G. Kotliński, K. Waliszewski. (red.), *Instytucje parabankowe na rynku usług bankowych w Polsce*, CeDeWu, Warszawa 2012.
- Pietrzykowski K., *Prawo spółdzielcze. Komentarz do zmienionych przepisów*, Wydawnictwa Prawnicze, Warszawa 1995.
- Srokosz W., *Instytucje parabankowe w Polsce*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.
- Strzelecki A., *Spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe w polskim systemie bankowym*, „Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy” 2013, t. 3.
- Szambelańczyk J., *Banki spółdzielcze w Polsce w procesach zmian gospodarczych*. Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2006.
- Szpringer W., *Problem parabanków na tle pojęcia banku jako instytucji kredytowej w Unii Europejskiej*, „Prawo Bankowe” 2004, nr 11.
- Węclawski J., *Banki spółdzielcze w konkurencyjnym otoczeniu*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska Lublin-Polonia, Sectio H” 2010, Vol. XLIV.
- Woźniewska G., *Potencjał konkurencyjności banku spółdzielczego*, „Monografie i Opracowania 202, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2011, nr 199.
- Zakrzewski P., *Zasady Międzynarodowego Związku Spółdzielczego – wprowadzenie*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2005, z. 1.
- Zalcewicz A., *Bank lokalny. Studium prawne*, Difin, Warszawa 2013.
- Zawadzka P., *Zasady prawnej organizacji rynku finansowego*, [w:] E. Fojcik-Mastalska, R. Mastalski (red.), *Prawo finansowe*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2013.
- Żółtkowski W., *Bank lokalny*, CeDeWu, Warszawa 2012.

Artykuły prasowe i okolicznościowe

- Gostomski E., *Europejskie banki spółdzielcze*, „Gazeta Bankowa” 2006, nr 46.
Mikołajewska B., *Wielki SKOK*, „Polityka” 2004, nr 47 (2479).
Różowicz K., *Samorządność nadal bardzo ważna*, „Echo Piątkowa” 2013, nr 8/217 (XVI).
Trzaskowski R., *Działalność gospodarcza w rozumieniu prawa cywilnego na tle orzecznictwa*, „Głosa” 2006, nr 2.

Dokumenty prawne

- Dyrektywa 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 17.05.2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zmieniającej dyrektywy Rady 78/660/EWG w sprawie rocznych sprawozdań finansowych niektórych rodzajów spółek i 83/349/EWG w sprawie skonsolidowanych sprawozdań finansowych banków i innych instytucji finansowych oraz uchylającej dyrektywę Rady 84/253/EWG w sprawie zatwierdzania osób odpowiedzialnych za dokonywanie ustawowych kontroli dokumentów rachunkowych, DzU L 157 z 09.06.2006, s. 87, ze zm.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z 26.06.2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE, DzU L 176 z 27.06.2013, s. 338.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 2223/1996 z 25.06.1996 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych we Wspólnocie, DzU L nr 310 z 30.11.1996 r., s. 1, ze zm.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 549/2013 z 21.05.2013 r. w sprawie europejskiego systemu rachunków narodowych i regionalnych w Unii Europejskiej, DzU L nr 174 z 25.06.2013 r., s. 1, ze zm.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z 26.06.2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012, DzU L 176 z 27.06.2013, s. 1.
- Ustawa z 23.04.1964 r. Kodeks cywilny, DzU z 2014 r. poz. 121.
- Ustawa z 12.06.1975 r. Prawo bankowe, DzU z 1975 r. Nr 20, poz. 108.
- Ustawa z 16.09.1982 r. Prawo spółdzielcze, DzU z 2013 r. poz. 1443.
- Ustawa z 31.01.1989 r. Prawo bankowe, DzU z 1989 r. Nr 4, poz. 21, ze zm.; DzU z 1992 r. Nr 72, poz. 359 ze zm.
- Ustawa z 20.01.1990 r. o zmianach w organizacji i działalności spółdzielczości, DzU z 1990 r. Nr 6, poz. 36 ze zm.
- Ustawa z 23.05.1991 r. o związkach zawodowych, DzU z 1991 r. Nr 55, poz. 234 ze zm.
- Ustawa z 25.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych, DzU z 2014 r. poz. 851 ze zm.

- Ustawa z 24.06.1994 r. o restrukturyzacji banków spółdzielczych i Banku Gospodarki Żywnościowej oraz o zmianie niektórych ustaw, DzU z 1994 r. Nr 80, poz. 369 ze zm.
- Ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości, DzU z 2013 r. poz. 330 ze zm.
- Ustawa z 14.12.1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, DzU z 2009 r. Nr 84, poz. 711 ze zm.
- Ustawa z 14.12.1995 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych DzU z 1996 r. Nr 1, poz. 2 ze zm. Ustawa z 29.08.1997 r. Ordynacja podatkowa, DzU z 2012 r. poz. 749 ze zm.
- Ustawa z 29.08.1997 r. Prawo bankowe, DzU z 2012 r. poz. 1376 ze zm.
- Ustawa z 7.12.2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających, DzU z 2014 r., poz. 109.
- Ustawa z 27.07.2002 r. Prawo dewizowe, DzU z 2012 r. poz. 826 ze zm.
- Ustawa z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, DzU z 2013 r. poz. 672 ze zm.
- Ustawa z 7.05.2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU z 2009 r. Nr 77, poz. 649 ze zm.
- Ustawa z 5.11.2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, DzU z 2013 r., poz. 1450.
- Ustawa z 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim, DzU 2014 r. poz. 1497.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 19.12.1992 r. w sprawie pracowniczych kas zapomogowo-pożyczkowych oraz spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w zakładach pracy, DzU z 1992 r. Nr 100, poz. 502.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 16.12.2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, DzU z 2008 r. Nr 235, poz. 1589 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 1.10.2010 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości banków, DzU z 2013 r. poz. 329 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 11.08.2011 r. w sprawie określenia wzorcowego planu kont dla banków, DzU z 2011 r., Nr 181, poz. 1082.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 10.10.2011 r. w sprawie formatu i trybu przekazywania przez banki i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe informacji o założonych i zlikwidowanych rachunkach, związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, DzU z 2011 r., Nr 226, poz. 1359 ze zm.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 27.08.2013 r. w sprawie współczynnika wypłacalności spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej, DzU z 2013 r. poz. 1102.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 17.09.2013 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, DzU z 2013 r. poz. 1137.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 21.02.2014 r. w sprawie informacji sprawozdawczych spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych oraz Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej, DzU z 2014 r. poz. 248.

- Rozporządzenie Ministra Finansów z 18.06.2014 r. w sprawie szczegółowego trybu wykonywania czynności kontrolnych Komisji Nadzoru Finansowego w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych i w Krajowej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej, DzU z 2014 r. poz. 879.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 25.06.2014 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, DzU z 2014 r. poz. 880.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z 15.07.2014 r. w sprawie szczegółowego trybu wykonywania czynności kontrolnych Krajowej Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo-Kredytowej w spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych, DzU z 2014 r. poz. 952.
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z 22.08.2014 r. w sprawie wpłat na finansowanie kosztów nadzoru nad spółdzielczymi kasami oszczędnościowo-kredytowymi oraz Krajową Spółdzielczą Kasą Oszczędnościowo-Kredytową, DzU z 2014 r. poz. 1212.
- Uchwała Nr 76/2010 Komisji Nadzoru Finansowego z 10.03.2010 r. w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka, DzUrz KNF z 2010 r. Nr 2, poz. 11 ze zm.
- Uchwała Nr 312/2012 Komisji Nadzoru Finansowego z 27.11.2012 r. w sprawie trybu wykonywania nadzoru nad działalnością bankową, DzUrz KNF z 2012 r. poz. 20.
- Uchwała Nr 218/2014 Komisji Nadzoru Finansowego z 22.07.2014 r. w sprawie wydania „Zasad ładu korporacyjnego dla instytucji nadzorowanych”, DzUrz KNF z 2014 r. poz. 17.
- Uchwała nr 28/2014 Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z 19.11.2014 r. w sprawie określenia wysokości stawki obowiązkowej opłaty rocznej na 2015 rok wnoszonej na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego przez podmioty objęte obowiązkowym systemem gwarantowania.
- Uchwała nr 30/2014 Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z 19.11.2014 r. w sprawie określenia wysokości stawki obowiązkowej opłaty rocznej na 2015 rok wnoszonej na rzecz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe.
- Uchwała nr 23/2014 Zgromadzenia Ogólnego Krajowej Rady Spółdzielczej z 12.12.2014 r. w sprawie potrzeby zmiany terminu wejścia w życie rozporządzenia Ministra Finansów z 25 czerwca 2014 roku w sprawie szczególnych zasad rachunkowości spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych.

Materiały internetowe

Banki, banki spółdzielcze, SKOK-i – modele współpracy z lokalnymi społecznościami, ich miejsce w polityce CSR instytucji finansowych, [w:] *Dobre partnerstwo – teoria a praktyka: Jak instytucje finansowe budują współpracę na korzyść lokalnych społeczności*, Instytut Jagielloński, Warszawa lipiec 2014, s. 12–14, <http://jagiellonski.pl/wp-content/uploads/2014/07/DOBRE-PARTNERSTWO-%E2%80%93-TEORIA-A-PRAKTYKA.pdf> (dostęp: 2.01.2015).

- Branch B., Grace D., *Credit Union Regulation and Supervision*. Technical Guide, World Council of Credit Unions, Madison 2008, s. 3; <http://www.woccu.org/about/creditunion> (dostęp: 2.01.2015).
- Co-operative identity, values & principles*, International Co-operative Alliance, <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles> (dostęp: 2.01.2015).
- Credit Unions in Poland: Diagnostic and Proposals on Regulation and Supervision*, Report No. 59432 – PL, World Bank, Washington, December 2010, http://site-resources.worldbank.org/POLANDEXTN/Resources/SKOK_report.pdf (dostęp: 2.01.2015).
- Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości*, Krajowa Rada Spółdzielcza, http://www.krs.org.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=43&Itemid=299 (dostęp: 2.01.2015).
- Informacja dotycząca wdrożenia ESA 2010 w statystyce monetarnej i finansowej publikowanej przez Narodowy Bank Polski*, Narodowy Bank Polski, http://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2014/info-esa2010.pdf (dostęp: 2.01.2015).
- Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014 roku*. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa grudzień 2014, s. 5, http://www.knf.gov.pl/Images/BS_III_kw_2014_raport_tcm75-40049.pdf (dostęp: 2.01.2015).
- Informacja o sytuacji spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w III kwartale 2014 roku*. Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa grudzień 2014, http://www.knf.gov.pl/Images/SKOK_III_kwart_2014_raport_tcm75-40043.pdf (dostęp: 2.01.2015).
- Kulińska-Sadłocha E., Szambelańczyk J., *Lokalne instytucje kredytowe w koncepcji zrównoważonego rozwoju Polski*, Referat na IX Kongres Ekonomistów Polskich, s. 8, <http://www.pte.pl/kongres/referaty/Kuli%20Ewa,%20Szambela%20Jan/Kukli%20s%20Sad%20Ewa,%20Szambela%20Jan%20-%20LOKALNE%20INSTYTUCJE%20KREDYTOWE%20W%20KONCEPCJI%20ZR%20WNOWA%20BBONEGO%20ROZWOJU%20POLSKI.pdf> (dostęp: 2.01.2015).
- Posiedzenie Komitetu Stabilności Finansowej – 16 sierpnia 2012 r.*, <https://www.bfg.pl/aktualnosci/posiedzenie-komitetu-stabilnosci-finansowej-16-sierpnia-2012-r> (dostęp: 2.01.2015).
- Projekt ustawy o zmianie ustawy o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających oraz niektórych innych ustaw*, „Biuletyn Informacji Publicznej Rady Ministrów”, <http://bip.kprm.gov.pl/kpr/form/r1170,Projekt-ustawy-o-zmianie-ustawy-o-funkcjonowaniu-bankow-spoldzielczych-ich-zrzes.html> (dostęp: 2.01.2015).
- Przegląd zasad i praktyki działania wybranych systemów unii kredytowych i spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych w Polsce*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2008, https://www.knf.gov.pl/Images/skoki_17.10.08_tcm75-9110.pdf (dostęp: 2.01.2015).

- Raport, Analiza działań organów i instytucji państwowych w odniesieniu do Amber Gold sp. z o.o.*, s. 29–35, http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1159297/20130321_raport.pdf (dostęp: 2.01.2015).
- Raport o sytuacji systemu SKOK w III kwartałach 2014 r.*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa grudzień 2014, http://www.knf.gov.pl/Images/SKOK_III_kwartal_2014_prezentacja_tcm75-40042.pdf (dostęp: 2.01.2015).
- Rekomendacje dla banków*, Komisja Nadzoru Finansowego, http://www.knf.gov.pl/regulacje/praktyka/rekomendacje/rekomendacje.html#Rekomendacje_dla_bankow# (dostęp: 2.01.2015).
- Roszkowski M., *Instytucje finansowe a CSR*, „Newseria Biznes”, 8 lipca 2014, <http://raportcsr.pl/instytucje-finansowe-a-csr/> (dostęp: 2.01.2015).
- SKOK Wspólnota; sąd ogłosił upadłość, ale kredyty trzeba spłacać*, <http://www.polskie-radio.pl/42/276/Artykul/1243667,SKOK-Wspolnota-sad-oglosil-upadlosc-ale-kredyty-trzeba-splacac> (dostęp: 2.01.2015).
- Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe w Polsce: diagnoza oraz propozycje w zakresie regulacji i nadzoru [Streszczenie oraz Wnioski i zalecenia końcowe]*, http://www.knf.gov.pl/Images/Credit_Unions_in_Poland_PL_tcm75-26084.pdf (dostęp: 22.12.2014).
- Technical Guides, World Council of Credit Unions, <http://www.woccu.org/publications/techguides> (dostęp: 2.01.2015).
- Templewicz K., *Bracia spółdzielcy?*, „BS.NET – Magazyn Bankowości Spółdzielczej w Polsce” 2014, nr 6, s. 10–12, http://bs.net.pl/sites/default/files/media/rozne/bs.net_122014_roz_final.pdf (dostęp: 2.01.2015).
- Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w Rejestrze REGON*, 2013 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014, http://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5504/1/12/8/pgwf_zmiany_strukturalne_grup_podmiotow_2013.pdf (dostęp: 2.01.2015).
- Żółtkowski W., *Podobieństwa i różnice między SKOK-ami a BS-ami*, „Gazeta Finansowa Online”, 19 grudnia 2012, <http://www.gf24.pl/10416/podobienstwa-i-roznice-miedzy-skok-ami-a-bs-ami> (dostęp: 02.01.2015).